

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра міжнародної економіки

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

«Міжнародна економіка»

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

05 «Соціальні та поведінкові науки»

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

051 «Економіка»

Форма навчання: денна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему «Міжнародна трудова міграція як механізм розвитку світової економіки»

здобувача Яценко Софії Романівни
(ПІБ, підпис)

_____
(підпис)

Науковий керівник: к.е.н. професор Мусієць Тетяна Вікторівна

_____
(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації
здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: д.е.н. професор

_____
(підпис)

Київ 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра міжнародних фінансів

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
ГАЛУЗЬ ЗНАТЬ
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

«Міжнародна економіка»
05 «Соціальні та поведінкові науки»
051 «Економіка»

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
Освітньо-професійної програми
«Міжнародна економіка»

_____ Столярчук Я.М.

(підпис)

«_____» _____ 20__ р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри міжнародних фінансів

_____ Мозговий О.М.

(підпис)

«_____» _____ 20__ р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти
Яценко Софії Романівні
денної форми навчання

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему: «Міжнародна трудова міграція як механізм розвитку світової економіки»

Тему затверджено наказом ректора Університету від «09» грудня 2024 р. № 2032-ст
Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах наукових публікацій,
аналітичних звітів міжнародних організацій та офіційних інституцій ЄС

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1	Теоретичні основи дослідження міжнародної трудової міграції
Розділ 2	Тенденції розвитку міжнародної трудової міграції

Об'єкт дослідження:	Міжнародні трудові міграційні процеси в умовах глобалізації
Предмет дослідження:	Економічні наслідки міжнародної трудової міграції для країн-учасниць міграційних процесів, механізми її регулювання та вплив на основні показники економічного розвитку
Мета кваліфікаційної магістерської роботи:	Проаналізувати особливості міжнародної трудової міграції та визначити її вплив на розвиток світової економіки, з урахуванням сучасних тенденцій, викликів і наслідків для країн-донорів та країн-реципієнтів

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	Визначити поняття та види міжнародної трудової міграції. Дослідити етапи еволюції світових міграційних процесів. Розглянути методи оцінювання міжнародної трудової міграції.
У розділі 2	Проаналізувати сучасну структуру та динаміку міжнародної міграції робочої сили. Визначити особливості міграційних процесів в основних регіонах світу. Дослідити сучасний стан і проблеми формування міграційних потоків трудових ресурсів в Україні.

**Завдання підготував
науковий керівник**

(підпис)

Мусієць Т. В.

(ініціали, прізвище)

«» 2025 р.

Завдання одержав студент

(підпис)

Яценко С. Р.

(ініціали, прізвище)

«» 2025 р.

Реферат

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 60 сторінок, 8 таблиць, 18 рисунки, список використаних джерел з 47 найменування.

«Міжнародна трудова міграція як механізм розвитку світової економіки»

Об'єктом дослідження є міжнародні трудові міграційні процеси в умовах глобалізації.

Предметом дослідження є економічні наслідки міжнародної трудової міграції для країн-учасниць міграційних процесів, механізми її регулювання та вплив на основні показники економічного розвитку.

Мета і завдання дослідження є проаналізувати особливості міжнародної трудової міграції та визначити її вплив на розвиток світової економіки, з урахуванням сучасних тенденцій, викликів і наслідків для країн-донорів та країн-реципієнтів.

Відповідно до поставленої мети визначені такі *завдання*:

- визначити поняття та види міжнародної трудової міграції;
- дослідити етапи еволюції світових міграційних процесів;
- розглянути методи оцінювання міжнародної трудової міграції;
- проаналізувати сучасну структуру та динаміку міжнародної міграції робочої сили;
- визначити особливості міграційних процесів в основних регіонах світу;
- дослідити сучасний стан і проблеми формування міграційних потоків трудових ресурсів в Україні.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Теоретична значущість дослідження полягає в поглибленні наукових уявлень про природу та особливості міжнародної трудової міграції, її соціально-економічні детермінанти та механізми впливу на глобальні економічні процеси. Результати дослідження доповнюють наукову базу знань у сфері міжнародної економіки та міграційної політики.

Методична значущість полягає у застосуванні комплексного методологічного підходу до аналізу трудової міграції, що включає поєднання кількісних та якісних методів дослідження, зокрема аналізу статистичних даних, порівняльного аналізу та моделювання тенденцій. Запропонована методика може бути використана для вивчення аналогічних явищ у різних країнах та регіонах.

Практична значущість дослідження полягає у можливості використання отриманих результатів для формування ефективної державної міграційної політики, розробки стратегій управління трудовими ресурсами, а також оптимізації взаємодії між країнами-донорами та країнами-реципієнтами з урахуванням економічних інтересів обох сторін..

Рік виконання кваліфікаційної магістерської роботи – 2025.

Рік захисту роботи – 2025.

Ключові слова: міграція, міграційні процеси, міграція робочої сили, міграційні коридори, зайнятість, безробіття, інтеграція мігрантів.

Відгук
про кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувача освітньо-професійної програми «Міжнародна економіка»
факультету Міжнародної економіки і менеджменту
Яценко Софії Романівни
на тему «Міжнародна трудова міграція як механізм розвитку світової
економіки»

1. Актуальність теми: У сучасних умовах глобалізації та поглиблення економічної інтеграції міжнародна трудова міграція набула значного впливу на соціально-економічний розвиток як країн-донорів, так і країн-реципієнтів. Зростання мобільності робочої сили зумовлене нерівномірністю економічного розвитку, демографічними змінами, попитом на робочу силу в різних секторах економіки, а також політичними та екологічними факторами.

2. Позитивні риси кваліфікаційної бакалаврської роботи: кваліфікаційна бакалаврська робота має логічну структуру; у роботі достатньо представлені сучасні аналітичні, статистичні та фактичні дані, що дозволяє розкрити тему роботи у повному обсязі.

3. Наявність самостійних розробок автора: робота має самостійний характер, про що свідчать дані перевірки кваліфікаційної бакалаврської роботи на плагіат – коефіцієнт подібності 1 – 15.3, коефіцієнт подібності 2 – 6.3. Автором самостійно проведений аналіз сучасної структури та динаміки міжнародної міграції робочої сили; особливості міграції робочої сили в основних регіонах світу; сучасний стан і проблеми формування міграційних потоків трудових ресурсів в Україні.

4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій: полягає в тому, що вони можуть бути використані при розробці національної політики України щодо формування міграційних потоків трудових ресурсів країни у майбутньому.

5. Наявність недоліків: суттєві недоліки були виправлені під час роботи над кваліфікаційною бакалаврською роботою.

6. Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи та її допущення до захисту перед ЕК: кваліфікаційна бакалаврська робота може бути оцінена на високу позитивну оцінку і допущена до захисту перед ЕК.

Науковий керівник: професор кафедри міжнародних фінансів, к.е.н., професор
(посада, учене звання, науковий ступінь)

_____
(підпис)

Мусієць
(прізвище, ініціали)

Т.В.

“__19_” травня 2025 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ	6
1.1. Поняття та види міжнародної трудової міграції.....	6
1.2. Етапи еволюції світових міграційних процесів.....	10
1.3. Методи оцінювання міжнародної трудової міграції.....	14
РОЗДІЛ 2. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ	22
2.1. Сучасна структура та динаміка міжнародної міграції робочої сили	22
2.2. Особливості міграційних процесів в основних регіонах світу	31
2.3. Сучасний стан і проблеми формування міграційних потоків трудових ресурсів в Україні	40
ВИСНОВОК	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	56
ДОДАТКИ	61

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах глобалізації та поглиблення економічної інтеграції міжнародна трудова міграція набула значного впливу на соціально-економічний розвиток як країн-донорів, так і країн-реципієнтів. Зростання мобільності робочої сили зумовлене нерівномірністю економічного розвитку, демографічними змінами, попитом на робочу силу в різних секторах економіки, а також політичними та екологічними факторами. Міграційні потоки формують нові виклики для національних економік, впливають на рівень зайнятості, добробут населення, обсяги трансфертів, а також викликають потребу в удосконаленні механізмів управління міграційною політикою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у формування теоретичних засад дослідження міжнародної трудової міграції та її впливу на світову економіку зробили праці таких науковців, як Е. Равенштейн, О. Ровенчак, Т. Драгунова, Г. Беккер, В. С. Васильченко, А. М. Гриненко, О. А. Грішнова та Л. Еверетт. Їхні дослідження стали основою для розуміння причин, механізмів і наслідків міграційних процесів у глобальному економічному контексті.

Метою даної роботи є проаналізувати особливості міжнародної трудової міграції та визначити її вплив на розвиток світової економіки, з урахуванням сучасних тенденцій, викликів і наслідків для країн-донорів та країн-реципієнтів. Для поставленої мети були поставлені такі *завдання*:

- визначити поняття та види міжнародної трудової міграції;
- дослідити етапи еволюції світових міграційних процесів;
- розглянути методи оцінювання міжнародної трудової міграції;
- проаналізувати сучасну структуру та динаміку міжнародної міграції робочої сили;
- визначити особливості міграційних процесів в основних регіонах світу;

- дослідити сучасний стан і проблеми формування міграційних потоків трудових ресурсів в Україні.

Об'єктом дослідження є міжнародні трудові міграційні процеси в умовах глобалізації.

Предметом дослідження є економічні наслідки міжнародної трудової міграції для країн-учасниць міграційних процесів, механізми її регулювання та вплив на основні показники економічного розвитку.

Методи дослідження. Для дослідження процесів міжнародної трудової міграції та її впливу на світову економіку використано комплексний підхід, що включає такі методи: аналіз і синтез – для опрацювання наукової літератури, статистичних звітів, міжнародних документів і узагальнення інформації з метою формування цілісного бачення міграційних процесів у глобальному економічному контексті; порівняльний метод – для зіставлення особливостей трудової міграції в різних країнах та регіонах світу й оцінки їхнього впливу на економіку; системний підхід – для аналізу взаємозв'язку між причинами міграції, її наслідками та впливом на соціально-економічні процеси у країнах-донорів і реципієнтів; метод статистичного аналізу – для обробки кількісних даних, що характеризують масштаби, динаміку та економічні наслідки трудової міграції; метод прогнозування – для оцінки можливих сценаріїв розвитку міжнародної трудової міграції та її подальшого впливу на глобальні економічні процеси; графічний метод – для візуалізації основних тенденцій і результатів дослідження у вигляді діаграм, графіків та таблиць.

Теоретична значущість дослідження полягає в поглибленні наукових уявлень про природу та особливості міжнародної трудової міграції, її соціально-економічні детермінанти та механізми впливу на глобальні економічні процеси. Результати дослідження доповнюють наукову базу знань у сфері міжнародної економіки та міграційної політики. **Методична значущість** полягає у застосуванні комплексного методологічного підходу до аналізу трудової міграції, що включає поєднання кількісних та якісних методів дослідження, зокрема аналізу статистичних даних, порівняльного аналізу та моделювання

тенденцій. Запропонована методика може бути використана для вивчення аналогічних явищ у різних країнах та регіонах. **Практична значущість** дослідження полягає у можливості використання отриманих результатів для формування ефективної державної міграційної політики, розробки стратегій управління трудовими ресурсами, а також оптимізації взаємодії між країнами-донорами та країнами-реципієнтами з урахуванням економічних інтересів обох сторін.

Інформаційною базою дослідження стали наукові праці вітчизняних і зарубіжних авторів з питань міграційних процесів, нормативно-правові документи, що регулюють міжнародну трудову міграцію на національному та міжнародному рівнях, зокрема міжнародні конвенції, акти трудового та міграційного законодавства; статистичні матеріали Державної служби статистики України, Міжнародної організації праці, Світового банку, Міжнародної організації з міграції та інших міжнародних інституцій, аналітичні звіти й доповіді урядових установ, науково-дослідних центрів і міжнародних організацій; а також власні узагальнення, розрахунки, графіки та таблиці, що були побудовані на основі зібраної інформації з метою візуалізації динаміки й особливостей розвитку сучасних міграційних процесів.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ

1.1 Поняття та види міжнародної трудової міграції

Міграцію можна визначити як процес переміщення груп населення, етнічних спільнот або окремих осіб, що супроводжується зміною постійного або тимчасового місця проживання. У ширшому розумінні це явище є наслідком трансформацій у суспільстві, зумовлених демографічними змінами, економічним зростанням, розвитком торгівлі, утворенням державних утворень та націй, а також примусовими факторами, такими як військові конфлікти.

Протягом історії людства міграційні процеси відігравали ключову роль у формуванні держав, регіонів та суспільних структур, впливаючи на економіку, культуру та політику. Вони обумовлені широким спектром чинників, зокрема економічними, політичними, релігійними, етнічними та екологічними.

Міграційні рухи відображають соціально-економічний розвиток країни та слугують показником змін у суспільстві. З часом цей процес зазнає еволюційних змін, проявляючи нові тенденції, особливості та напрями розвитку. У зв'язку з цим він є багатограним та складним явищем.

Різноманітні наукові підходи до визначення сутності міграції представлені в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Наукові підходи до визначення сутності міграції

Автор	Характеристика
1	2
Кваша О.С. [3, с. 237]	Переміщення особи, що супроводжується перетинанням державного кордону (зовнішня міграція) або меж адміністративно-територіальних одиниць держави (внутрішня міграція)
Лагуніна О. [4, с. 8]	Процес організованого або стихійного переміщення населення з однієї країни в іншу на термін більше року, обумовлене характером розвитку продуктивних сил та виробничих відносин, дією економічних законів.

Продовження таблиці 1.1

1	2
Малиха М.І. [5, с. 17]	Процес пересування або через міжнародний кордон, або всередині країни, що охоплює будь-який тип переміщення людей, незалежно від причин.
Танчин І.З. [6, с. 39]	Процес зміни постійного місця проживання індивідів чи соціальних груп: переміщення в інший регіон країни або в іншу країну. Міграцією є також переїзд для проживання із села в місто і — навпаки

Джерело: складено на основі [3, с. 237, 4, с. 8, 5, с. 17, 6, с. 39]

Відповідно до визначення, наданого Міжнародною організацією з міграції, міжнародними трудовими мігрантами вважаються особи працездатного віку, які змінюють країну проживання з метою працевлаштування. Основною причиною трудової міграції є прагнення отримати вищий рівень доходу, зберігаючи при цьому зв'язки з батьківщиною. Одним із наслідків цього явища є грошові перекази, що мігранти надсилають або привозять у свої домогосподарства після повернення до країни походження.

Окрім трудової міграції, Волоско Я. О. [8] виділяє також економічну міграцію, яка зумовлена соціально-економічними факторами. Цей тип міграції спричинений погіршенням умов життя та праці, що призводить до зростання рівня бідності населення. Як наслідок, відбувається соціальне розшарування, що може створювати підґрунтя для конфліктів і суспільної напруженості.

Міжнародна трудова міграція формується під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників. Одним із ключових внутрішніх факторів є значна різниця в рівні заробітної плати між країнами. Водночас важливу роль відіграє співвідношення доходів і вартості життя в державі, з якої виїжджають мігранти.

Класифікація трудової міграції може базуватися на різних критеріях, зокрема просторовій мобільності населення. Після аналізу додатку А можна впорядкувати типи трудової міграції відповідно до обраних характеристик.

Розглядаючи наведені в Додатку А дані, варто зазначити, що за тривалістю перебування виділяють тимчасову та постійну трудову міграцію. Тимчасова форма передбачає переїзд працівників до іншої країни на певний проміжок часу.

Деякі дослідники вважають, що трудова міграція за своєю природою є тимчасовою, однак у багатьох випадках мігранти адаптуються до нового середовища, вивчають мову, отримують громадянство й остаточно залишаються в країні перебування. Це свідчить про можливий перехід тимчасової трудової міграції в постійну.

Тимчасову міграцію поділяють на кілька видів: довготривалу, короткотривалу, маятникову та сезонну. Відповідно до міжнародних стандартів, затверджених Міжнародною організацією з міграції, довготривала міграція охоплює перебування за кордоном понад один рік. Короткотривала передбачає термін перебування від трьох місяців до одного року. Сезонна міграція пов'язана з виконанням робіт, які мають сезонний характер, наприклад, у сільському господарстві під час збору врожаю.

Маятникова міграція, на думку українських дослідників Малихи М.І. та Танчина І.З. [5,6], передбачає регулярні щоденні або щотижневі поїздки з місця проживання до місця роботи та назад. У своєму аналізі міграційних потоків між Марокко та Європейським Союзом Хайн де Хаас також застосовує цей термін для позначення нерегулярних переміщень між цими регіонами з певною періодичністю. Хоча Міжнародна організація з міграції не пропонує конкретного визначення маятничкової міграції, вона описує циклічну міграцію як добровільний процес пересування людей між країнами, що може тривати як короткий, так і довгий період. Така міграція приносить користь як країнам, що відправляють робочу силу, так і тим, що її приймають, оскільки задовольняє потреби ринку праці.

Залежно від дотримання законів, зокрема Закону України Про зовнішню трудову міграцію та Закону України Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства [33-34], трудова міграція поділяється на легальну та нелегальну. Якщо особа, яка переїжджає в іншу країну, не є її громадянином, вона повинна отримати дозвіл на в'їзд, перебування або проживання протягом встановленого періоду, а також дозвіл на працевлаштування чи ведення іншої діяльності, такої

як навчання. Порушення будь-якої з цих вимог вважається нелегальною міграцією.

Крім того, мігрантів класифікують за рівнем кваліфікації. Низькокваліфіковані працівники мають базову або середню освіту, обмежені професійні навички та виконують допоміжні завдання або фізичну роботу в таких сферах, як будівництво та соціальне обслуговування. Зазвичай вони здобули середню технічну або неповну вищу освіту, проте не можуть знайти відповідне місце роботи у своїй країні. Висококваліфіковані мігранти, навпаки, мають науковий ступінь, значний досвід роботи, займають керівні посади та спеціалізуються у сферах технологій, бізнесу й фінансів, виконуючи складні завдання, що потребують високого рівня компетентності.

Таким чином, міграція є складним та багатограним соціально-економічним явищем, що охоплює переміщення населення як у межах країни, так і за її межі. Вона виникає під впливом широкого спектра факторів – економічних, політичних, демографічних, екологічних та соціокультурних – і є відображенням трансформацій у суспільстві. Особливої ваги набуває трудова міграція, яка становить одну з найбільш поширених форм міжнародної мобільності населення та суттєво впливає на ринок праці, розвиток економіки, демографічну ситуацію й соціальну стабільність як країн-донорів, так і країн-реципієнтів.

Ключовим чинником трудової міграції є прагнення до кращих умов життя та вищого рівня доходів, що зумовлює як тимчасове, так і постійне переселення. Така мобільність може бути легальною або нелегальною, залежно від дотримання вимог національного та міжнародного законодавства. Водночас процес міграції супроводжується складними соціальними наслідками, серед яких – грошові перекази, інтеграція або маргіналізація мігрантів, зростання соціальної нерівності та кадровий "відтік мізків".

1.2 Етапи еволюції світових міграційних процесів

Міжнародна міграція є давнім явищем, нерозривно пов'язаним із розвитком людської цивілізації. Вона виникала з різних причин, серед яких – скорочення доступних ресурсів, необхідних для забезпечення належного рівня життя, а також втеча людей від різноманітних труднощів. Історію міграції населення можна розглядати через послідовні етапи розвитку цього процесу.

Після завершення Другої світової війни міграційні процеси можна поділити на чотири ключові періоди (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Етапи міграційних процесів

Період	Основні події та характеристики
1945–1973 рр.	<ul style="list-style-type: none"> - Деколонізація Західної Європи; - швидке економічне зростання; - зменшення еміграції до Північної Америки та Океанії; - постколоніальна міграція з Африки, Азії та Карибського басейну; - вербування середземноморських "гастарбайтерів" та поселення росіян у радянських республіках.
1973–1989 рр.	<ul style="list-style-type: none"> - Економічна стагнація та реструктуризація; - міграція трудових мігрантів до Західної Європи; - сімейна міграція; - зростання трудової міграції до Східної Європи; - планова радянська міграція.
1989–2008 рр.	<ul style="list-style-type: none"> - Кінець холодної війни; - розпад Радянської імперії; - зростання міграції зі Сходу на Захід; - внутрішньоєвропейська циркуляція; - створення Шенгенської зони та розширення ЄС; - збільшення трудової міграції до Південної Європи; - політизація міграційної проблематики в Європі.
З 2008 року	<ul style="list-style-type: none"> - Спад та відновлення трудової міграції; - подальша політизація та сек'юритизація проблем міграції без документів та притулку; - вплив Великої рецесії на міграційні процеси.

Джерело: складено автором на основі [10]

1945–1973 роки: у цей час відбувався процес деколонізації в Західній Європі, стрімке економічне зростання та скорочення еміграційних потоків до Північної Америки й Океанії. Водночас спостерігалася постколоніальна міграція з Африки, Азії та Карибського басейну. Важливими явищами цього періоду

стали залучення робітників-мігрантів із середземноморських країн ("гастарбайтерів") та переселення росіян у радянські республіки.

1973–1989 роки: цей етап характеризується економічною стагнацією та структурними змінами у світовій економіці. Трудова міграція до Західної Європи продовжувалася, однак значного поширення набув процес воз'єднання сімей мігрантів. Крім того, спостерігалось зростання трудової міграції до Східної Європи з комуністичних країн, а також здійснювалася планова міграція в межах Радянського Союзу.

1989–2008 роки: падіння "залізної завіси", розпад СРСР та завершення холодної війни призвели до активізації міграційних процесів зі Сходу на Захід. Важливим фактором цього періоду стало розширення ЄС та створення Шенгенської зони, що сприяло внутрішньоєвропейському переміщенню робочої сили. Значно зросла трудова міграція до країн Південної Європи, а питання міграції набули все більшого політичного значення в європейських країнах.

З 2008 року: глобальна фінансова криза спричинила спад трудової міграції, однак згодом вона почала відновлюватися, особливо до провідних економічних регіонів Європи. Водночас міграційні питання стали ще більш політизованими, зокрема у контексті боротьби з нелегальною міграцією та шукачами притулку.

На думку дослідників Джозефа П. Феррі та Тімоті Дж. Хаттона [15], міграційні процеси простежуються з найдавніших часів, оскільки люди переселялися в пошуках кращих умов життя, продовольства та безпеки. У середньовічний період міграція була обмежена феодалними порядками та залежністю від землевласників, однак ремісники прагнули мешкати у містах, де мали більше можливостей і певні привілеї.

На території сучасної України міграційні процеси завжди відігравали значну роль. Українці прагнули уникнути польського панування та шляхти, переселяючись на незаселені території, які згодом отримали назву "Дике поле". Як зазначає С. Проскурова [16], цей процес у XVI столітті сприяв утворенню Запорізької Січі, що стало важливим кроком у становленні української

державності. Значну роль у цьому відіграло прагнення селян до свободи, оскільки в той час у Речі Посполитій формувалося феодальне господарство, що передбачало закріпачення селян. У пошуках вільного життя вони заселяли нові землі, засновуючи поселення, відомі як "слободи".

Однією з цікавих форм трудової міграції в Україні було чумакування – сезонні торгові подорожі. Чумаки, що мешкали у північних регіонах України, вирушали на південь, де займалися торгівлею, видобували сіль із морської води, а також закупували в Криму вино, шкіряні вироби, одяг та інші товари, які потім продавали у своїх рідних регіонах.

Для Європи значним міграційним явищем стало відкриття Америки, що спричинило масове переселення європейців на нові території та їхню активну колонізацію військовими й авантюристами з різних країн. Проте, окрім позитивних наслідків, цей процес призвів до знищення корінного населення та поширення работоргівлі. Оскільки європейці потребували дешевої робочої сили, вони почали захоплювати молодих людей в Африці та примусово відправляти їх до Північної Америки для роботи на плантаціях. Лише у 1807 році Британська імперія офіційно заборонила работоргівлю, а в 1808 році Сполучені Штати припинили імпортувати рабів. Згодом цей рух поширився і на інші європейські країни [15].

Як зазначає А. МакКеун [17], між 1820 та 1914 роками відбулося значне зростання масової міграції: за цей період 55 мільйонів європейців емігрували, переважно до Північної Америки, а також до Південної Америки (куди вирушила п'ята частина мігрантів) та Австралії. Основними країнами-джерелами міграції були Велика Британія, Ірландія, Німеччина, Іспанія, Австро-Угорщина та Російська імперія.

Для подолання зростаючих міграційних потоків у різних країнах почали запроваджувати обмежувальні заходи щодо імміграції. Особливо жорсткими вони стали у США, де було ухвалено низку законодавчих актів, спрямованих на обмеження прибуття мігрантів з Європи, Азії та Африки. Закон про надзвичайні квоти 1921 року та Закон про імміграцію 1924 року фактично завершили період

"відкритих кордонів" [18]. У рамках цих законів було запроваджено систему квот, що обмежувала кількість іммігрантів із кожної країни.

Подібні міграційні обмеження діяли й в інших державах, що призвело до зменшення міжнародних міграційних потоків у міжвоєнний період. Загалом до 1960-х років ситуація на світовому ринку праці залишалася стабільною. Однак глобалізація змусила країни пристосовуватися до нових викликів.

Для більш глибокого розуміння зовнішньої трудової міграції необхідно враховувати її історичні передумови та основні етапи розвитку. С. Ф. Гуцу визначає ключові чинники, що зумовлюють трудову міграцію. З боку країн-донорів основними причинами є: висока щільність населення (як, наприклад, в Індії, Китаї, Нігерії), масове безробіття, викликане науково-технічним прогресом (що скорочує потребу в робочій силі у певних галузях), виснаження природних ресурсів, недосконалі соціальна політика, а також зміни у попиті на продукцію, яка є основою економіки країни. З боку країн-реципієнтів головним стимулом для залучення мігрантів є потреба в додатковій висококваліфікованій робочій силі [19, с. 166].

З розвитком міжнародної економічної інтеграції та зростаючою взаємозалежністю національних господарств виникла необхідність у розширенні співпраці на універсальному, регіональному, двосторонньому та багатосторонньому рівнях. Це сприяло створенню спеціалізованих міжнародних організацій та формуванню системи міжнародно-правових норм і принципів, що регулюють міграційні процеси. Дослідники виділяють кілька хвиль трудової міграції [20, с. 184].

Крупка Л. С. у своєму дослідженні визначає три основні етапи розвитку міжнародної трудової міграції. Перший етап, за її оцінкою, розпочався наприкінці XV століття та був спричинений Великими географічними відкриттями й економічним розвитком. Цей період характеризується двома основними міграційними потоками: з Африки до Північної та Південної Америки та Вест-Індії, а також з Європи до нових колоніальних територій [21, с. 151-153].

Міграційні процеси відіграли ключову роль у формуванні таких держав, як США, Канада та Австралія. Однак міжнародна трудова міграція набула найбільшого масштабу лише в останні два століття завдяки розвитку науки і техніки, особливо в транспортній сфері [22, с. 115-116].

Перший етап міграції, який дослідниця називає "старою" міграцією, охоплював колонії провідних європейських держав, зокрема Франції, Великої Британії та Іспанії. Він тривав від кінця XV століття до приблизно 60-х років XIX століття. Другий етап, що охоплював період від 60-х років XIX століття до початку Другої світової війни, був пов'язаний із значними соціально-політичними змінами в Європі, а визначальною його рисою стала національна структура трудових мігрантів.

Сучасний етап міжнародної трудової міграції розпочався після завершення Другої світової війни. У цей період США та низка європейських країн стали світовими економічними та політичними лідерами, що перетворило їх на основні центри залучення іноземної робочої сили. Високий рівень економічного розвитку, стабільність та конкурентоспроможні заробітні плати стали головними чинниками, що стимулювали приплив мігрантів до цих країн [21, с. 151-153].

Окрім традиційної трудової міграції, у сучасних умовах значного поширення набуло явище інтелектуальної міграції, що є важливим аспектом розвитку міжнародних міграційних процесів. Деякі дослідники виділяють лише два основні періоди еволюції трудової міграції: початковий етап її формування та сучасний період.

1.3 Методи оцінювання міжнародної трудової міграції

Міжнародна трудова міграція кваліфікованих працівників може позитивно впливати на країни їхнього походження, зокрема шляхом зниження

рівня безробіття. Якщо внутрішній ринок праці не здатен поглинути надлишкову робочу силу, то виїзд працівників за кордон допомагає зменшити фінансовий тиск на державу та полегшити проблему зайнятості. Водночас, якщо система вищої освіти продукує надлишок спеціалістів, а їхнє працевлаштування всередині країни є ускладненим через невідповідність між здобутими професіями та актуальними потребами економіки, то відтік некваліфікованих працівників не несе значних втрат [23, с. 251].

Одним із ключових негативних наслідків трудової міграції є нестача висококваліфікованих кадрів у стратегічно важливих секторах економіки. Це пов'язано з прискореними технологічними змінами та прагненням багатьох країн мінімізувати витрати на підготовку фахівців. Особливо серйозним є відтік науковців, адже їхня діяльність визначає рівень науково-технологічного розвитку країни, з якої вони виїжджають. Ця проблема стає ще гострішою, коли міграція зачіпає викладачів і дослідників у вищих навчальних закладах, оскільки їхній від'їзд негативно впливає на освітній, інтелектуальний та інноваційний потенціал держави.

Міжнародна мобільність науковців, дослідників та викладачів університетів може спричинити подальший відтік талановитих студентів. Це, у свою чергу, здатне призвести до занепаду наукових шкіл, які формувалися протягом десятиліть, а також до загального погіршення стану науки на національному рівні [24].

Якщо працівники мігрують з економічно менш розвиненої країни до більш розвиненої, то за умови легального статусу вони можуть отримати доступ до соціальної підтримки, включно з виплатами по безробіттю. Водночас варто зазначити, що як працевлаштування, так і отримання соціальної допомоги залишаються ймовірнісними подіями для мігрантів. У такій ситуації дохід Bit у країні протягом періоду t можна визначити за наступною формулою:

$$Bit = pit Wit + pi2 It \quad (1.1)$$

де pit – ймовірність отримати роботу із заробітною платою Wit в країні в періоді t ;

p_i2 – ймовірність отримати допомогу по безробіттю I_i2 в країні i в періоді t [25, с. 422].

Врахування можливості отримання соціальної допомоги в умовах міграції може пояснити виникнення явища "сильної пастки безробіття". Це явище полягає в тому, що трудовий мігрант може обрати країну з вищим рівнем допомоги по безробіттю, ніж заробітна плата в його рідній державі. Таке рішення може мати негативний ефект для країни, яка приймає мігрантів, оскільки це призводить до додаткового фінансового навантаження на державний бюджет.

Також слід враховувати, що грошові перекази мігрантів створюють позитивний зовнішній ефект, збільшуючи національний дохід. Для багатьох країн це є важливою складовою національного доходу та ефективним інструментом боротьби з бідністю в країнах-експортерів робочої сили. Крім того, перекази часто здійснюються в іноземній валюті, що позитивно впливає на платіжний баланс. Таким чином, грошові перекази працівників-мігрантів спричиняють економічні переваги. Зокрема, додатковий позитивний ефект для економіки країни-донора може бути пов'язаний із мультиплікативним ефектом цих валютних надходжень.

Наприклад, у дослідженні мультиплікації грошових переказів мексиканських мігрантів із США Дж. Тейлор визначив коефіцієнт 2 [35]. Це означає, що кожен долар, відправлений мексиканськими робітниками до Мексики, збільшує національний дохід цієї країни на 2 долари. Варто зазначити, що грошові перекази не лише зменшують бідність серед родин мігрантів, підвищуючи їхні доходи, але й позитивно впливають на економіку країни, а також на населення країн-експортерів робочої сили, завдяки ефекту мультиплікації.

До негативних наслідків міжнародної трудової міграції для економіки країни-донора можна віднести той факт, що нелегальні мігранти часто не роблять внесків до соціальних фондів. Це збільшує фінансове навантаження на соціальне забезпечення населення країни-донора. Крім того, якщо мігранти повертаються на пенсію до своєї рідної країни, виникає проблема з пенсійним

забезпеченням, що може посилити соціальну напругу в суспільстві. Загалом позитивні та негативні наслідки можна підсумувати у вигляді таблиці 1.4.

Таблиця 1.4 – Позитивні та негативні наслідки міграції

Позитивні наслідки	Негативні наслідки
Для країн, що приймає мігрантів	
Залучення робочої сили	Зростання конкуренції на ринку праці
Заповнення вакансій у низькооплачуваних секторах	Перевантаження соціальної сфери (медицина, освіта, соцзахист)
Демографічне оновлення	Збільшення витрат на інтеграції мігрантів
Культурне збагачення	Можливі конфлікти через культурні відмінності
Зростання споживчого ринку	Підвищення рівня злочинності
Для країни, що втрачає населення	
Зменшення безробіття	Відтік кваліфікованих кадрів (міграція "мізків")
Збільшення грошових переказів від мігрантів	Зниження темпів економічного розвитку
Підвищення рівня життя завдяки грошовим переказам	Демографічна криза, старіння населення
Можливість підвищення кваліфікації за кордоном	Розпад сімей через довготривале перебування за кордоном
Покращення міжнародних зв'язків	Зменшення податкових надходжень

Джерело: складено на основі [20]

Нижче наведена формула для визначення впливу міжнародної міграції на продуктивність економіки країни-донора трудових ресурсів:

$$\Delta Ye = M \times R + (T - L) \times Nm, \quad (1.2)$$

де ΔYe – величина зміни ВВП у країні-експортері трудових ресурсівунаслідок міжнародної міграції (у національних грошових одиницях);

M – мультиплікатор грошових переказів трудових мігрантів (у безрозмірних одиницях);

R – величина грошових переказів трудових мігрантів своїм сім'ям(виражена в національних грошових одиницях);

T – середня величина соціальних витрат на одного працівника (у національних грошових одиницях на одну особу);

L – величина ВВП, продукована в середньому одним працівником (у національних грошових одиницях на одну особу);

Формула (1.2) застосовується в умовах повної зайнятості, коли неможливо знайти заміну для виїхавших мігрантів серед безробітних осіб [26, с. 252].

Валова міграція (ВМ) відображає обсяг міграційних потоків за один рік:

$$ВМ + П + В, \quad (1.3)$$

де П – масштаби прибуття населення;

В – масштаби вибуття населення.

Сальдо міграції, або чиста міграція, також відоме як міграційний приріст чи зменшення (ΔM), є показником, який вказує на зміну чисельності населення країни через міграційні потоки. Він відображає ефективність міграційних процесів за певний період часу.

$$\Delta M = П - В \quad (1.4)$$

Існують спеціальні показники для вимірювання інтенсивності міграційних процесів, які виражаються в проміллі. Загальні коефіцієнти міграції розраховуються відносно загальної чисельності населення. Ці коефіцієнти включають коефіцієнти прибуття та вибуття, інтенсивності міграційного обороту (рухомості, валової міграції) і міграційного приросту (ефективність міграції).

Коефіцієнт прибуття показує кількість осіб, що прибули на 1000 людей наявного населення в середньому за рік. Коефіцієнт вибуття відображає кількість осіб, що вибули на 1000 людей наявного населення в середньому за рік. Коефіцієнти прибуття ($K_{\text{п}}$) та вибуття ($K_{\text{в}}$) мають такий вигляд:

$$K_{\text{п}} = \frac{\text{П}}{S} * 1000 \text{ та } K_{\text{в}} = \frac{B}{S} * 100 \quad (1.5)$$

де S – середньорічна чисельність наявного населення.

Ці показники дозволяють оцінити ефективність міграційної політики. Для того щоб отримати найбільш точні результати, рекомендується застосовувати цей підхід при оцінці ефективності міграційної політики в розділі 3.1 дипломної роботи.

Міжнародна трудова міграція має двоякий вплив на країни: країни-донори і країни-реципієнти. Оскільки більшість мігрантів — це молоді люди, це допомагає компенсувати природне зменшення населення в країнах Центральної Європи, які старіють. Мігранти, як правило, молодші за корінне населення, і їхні родини часто мають вищий рівень народжуваності, що сприяє покращенню стану трудових ресурсів на довгострокову перспективу.

Таблиця 1.5 – Основні фактори, які впливають на міграцію

Фактори	Країни-донори	Країни-приймачі
Економічні умови	Низький рівень економіки, нестабільність	Високий рівень розвитку економіки
Заробітна плата	Низькі зарплати	Високі зарплати та соцпакет
Фінансування науки та освіти	Обмежене фінансування, недостатня підтримка інновацій	Високий рівень інвестицій у науку та освіту
Розвиток наукомістких галузей	Відсутність сучасних технологій, слабка промисловість	Розвинені технологічні сектори, інноваційна інфраструктура
Можливості професійного зростання	Обмежені перспективи кар'єрного росту	Кар'єрні можливості, розвиток навичок
Соціальні умови	Нестабільність, бюрократія, корупція	Висока якість життя, соціальні гарантії
Інноваційна інфраструктура	Відсутність сучасних лабораторій, старе обладнання	Доступ до сучасного обладнання, підтримка стартапів
Втрачені ресурси	Відтік інвестицій в освіту та кваліфікованих кадрів	Придбання підготовлених спеціалістів без витрат на їхню освіту

Джерело: складено на основі [20]

Основні фактори, які впливають на міграцію спеціалістів, включають економічні умови, низькі заробітні плати, обмежене фінансування науки та освіти, а також слабкий розвиток наукомістких галузей у країнах походження. Зі свого боку, країни, які приймають мігрантів, пропонують високі заробітні плати, більше можливостей для професійного зростання та мають розвинену інфраструктуру для інновацій. Країни-донори втрачають висококваліфіковані кадри і ресурси, вкладені в їхню освіту, що уповільнює економічний та інноваційний розвиток. За оцінками ООН, втрачені кошти на освіту потенційних мігрантів становлять близько 2 мільярдів доларів США щорічно.

Таким чином, країни, що приймають мігрантів, отримують висококваліфіковану робочу силу і економлять кошти на її розвиток, що стимулює економічний і інноваційний прогрес. Однак, міграція спеціалістів з країни-донора призводить до значного зниження кваліфікації та якості людського потенціалу, що в свою чергу знижує інвестиційну привабливість цих країн.

Також варто зазначити, що в розвинених країнах існує явище "локальної пастки безробіття", яке стало можливим завдяки міжнародній трудовій міграції. Високий рівень соціального захисту призводить до значного попиту на робочу силу, яка в майбутньому може працювати на менш престижних і низькооплачуваних посадах, створюючи тим самим значну кількість безробітних. Місцеві робочі ресурси часто надають перевагу соціальній допомозі, що сприяє формуванню споживчих настроїв серед окремих груп населення і знижує їхню соціально-економічну активність.

Рисунок 1.1 – Концептуальна схема статистичного аналізу трудової міграції [36]

Отже, окрім прямих економічних витрат на утримання безробітних, викликаних поєднанням високого рівня соціального захисту і міжнародної трудової міграції, економіки країн-реципієнтів втрачають людський капітал, оскільки серед місцевих громад формується переконання, що краще перебувати на державному утриманні як безробітний, ніж шукати роботу. Враховуючи це, в аналізі трудової міграції важливу роль відіграють статистичні методи (рис. 1.1).

Також слід зазначити, що для оцінки впливу міграції на різні аспекти соціально-економічного розвитку як країн-донорів, так і країн-реципієнтів, науковці застосовують кореляційно-регресійний аналіз. Таким чином, аналіз трудової міграції включає оцінку таких процесів, як кількість мігрантів, що прибули та вибули, їхню динаміку та темпи змін. Важливим є також врахування як позитивних, так і негативних ефектів міграції для економіки країни. Для такого аналізу можуть бути використані різноманітні методи, зокрема економічні, статистичні, математичні та економетричні. Вибір конкретного підходу залежить від мети дослідження.

РОЗДІЛ 2

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ

2.1 Сучасна структура та динаміка міжнародної міграції робочої сили

У сучасних умовах глобалізації та економічної інтеграції міжнародна міграція робочої сили набула нових масштабів і форм, суттєво впливаючи на соціально-економічний розвиток як країн-експортерів, так і країн-реципієнтів трудових ресурсів. Зростання мобільності працівників обумовлене низкою факторів, зокрема нерівномірністю економічного розвитку, демографічними змінами, зміною попиту на ринку праці, а також політичними та екологічними чинниками.

У 2022 році кількість міжнародних мігрантів у світі сягнула 284,5 мільйонів осіб, з них 255,7 мільйонів – працездатного віку (15 років і старше) (рис. 2.1). У тому ж році кількість міжнародних мігрантів у складі робочої сили, визначених як працюючих або безробітних, становила 167,7 мільйона, що на 30 мільйонів більше, ніж у 2013 році [21].

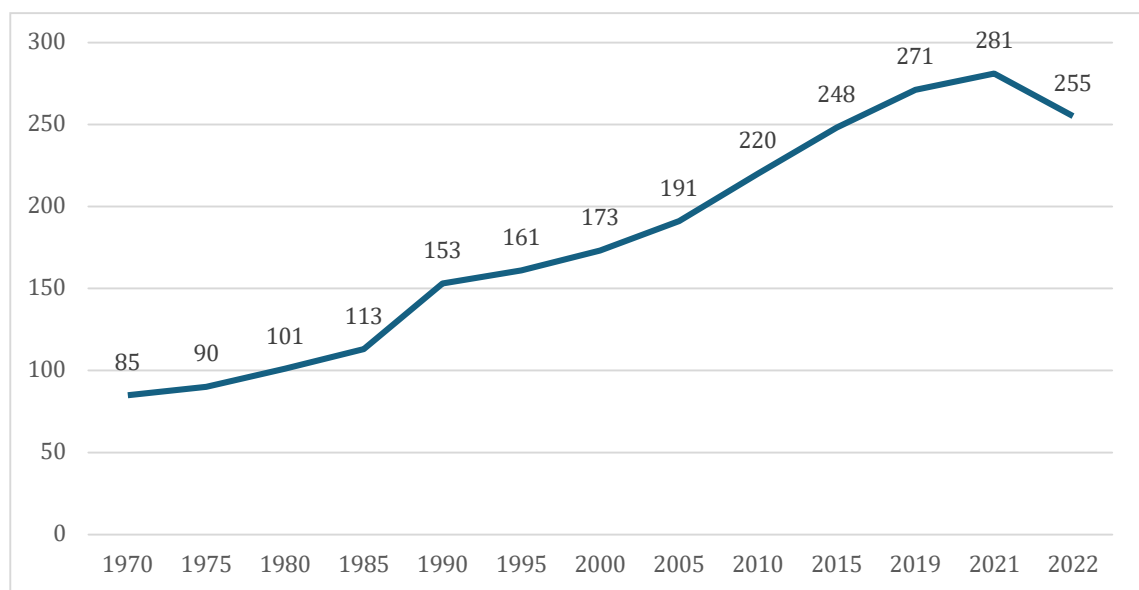

Рисунок 2.1 – Динаміка кількості мігрантів в світі за 1970-2022, млн. ос.

[21, 22]

Серед них 155,6 мільйона були зайняті, а 12,1 мільйона були безробітними. Зростання було вищим з 2013 по 2017 рік і з 2017 по 2019 рік, коли кількість міжнародних мігрантів у робочій силі щорічно збільшувалася в середньому на 3,5% і 2,5% відповідно. Проте з 2019 по 2022 рік темпи зростання сповільнилися до менш ніж 1 відсотка на рік, що можна було пояснити низкою факторів, зокрема пандемією COVID-19 [21].

У 2022 році міжнародні мігранти становили 4,3 відсотка населення працездатного віку (віком від 15 років) і 4,7 відсотка світової робочої сили. Хоча кількість міжнародних мігрантів у робочій силі з часом зростає, їхня частка серед мігрантів працездатного віку залишалася стабільною і становила близько 66,1 відсотка у 2013 році, 67,1 відсотка у 2017 році, 66,8 відсотка у 2019 році та 65,6 відсотка у 2022 році. Більшість міжнародних мігрантів у робочій силі складала 102,7 млн. чоловіків порівняно з 64,9 мільйонами жінок. Жінки становили 38,7 відсотка міжнародних мігрантів у робочій силі, тоді як 61,3 відсотка становили чоловіки (рис. 2.2) [21].

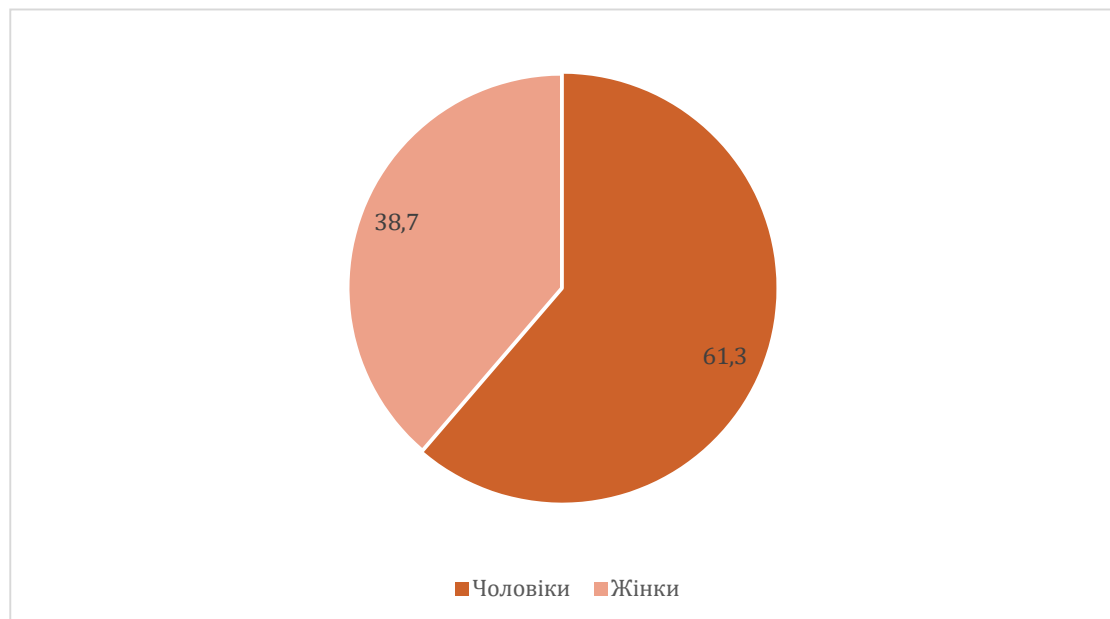

Рисунок 2.2 – Гендерний склад трудових мігрантів у 2022 році [21]

Нижчу частку жінок серед міжнародних мігрантів у робочій силі можна пояснити їх дещо нижчою часткою серед загальної кількості мігрантів (48,2 відсотка) та нижчими показниками участі в робочій силі. У 2022 році чоловіки та

жінки-мігранти мали вищі показники участі в робочій силі, ніж немігранти, але зі значними коливаннями між групами доходу та регіонами. Мігранти мали вищі показники участі в робочій силі, ніж немігранти, у всьому світі, 65,8 відсотка та 60,1 відсотка відповідно (рис. 2.3) [21].

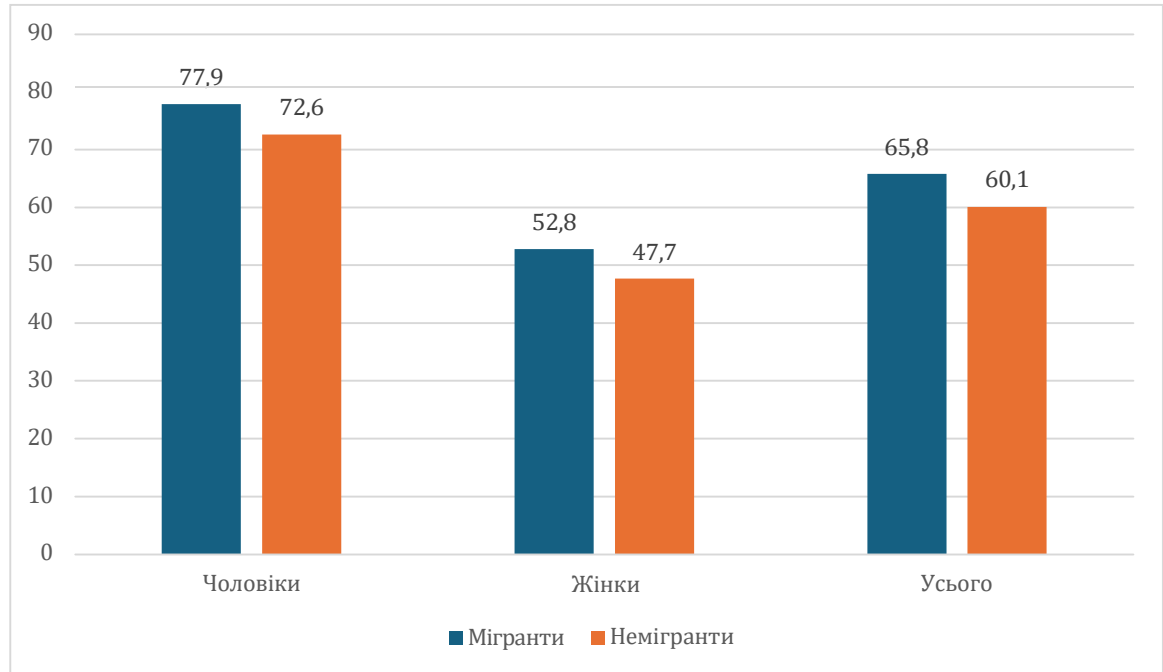

Рисунок 2.3 – Глобальний склад робочої сили у світі у 2022 році [21]

Багато мігрантів переїжджають переважно з економічних причин, шукаючи кращих можливостей роботи та вищої зарплати. Цей сильний економічний поштовх часто перетворюється на більшу частку робочої сили. Крім того, деякі країни мають імміграційну політику, яка надає перевагу кваліфікованим працівникам або тим, хто вже має пропозиції про роботу, що може призвести до більшої частки робочої сили серед мігрантів. Однак слід зазначити, що рівень участі жінок-мігрантів у робочій силі (52,8 відсотка) нижчий, ніж чоловіків-мігрантів [21].

125,6 мільйона в 2022 році дорослі (віком 25–54 роки) становили переважну більшість міжнародних мігрантів у робочій силі як чоловіків, так і жінок. Серед робочої сили було 15,5 млн молодих міжнародних мігрантів (віком 15–24 роки), 20,9 млн осіб віком 55–64 роки та 5,7 млн. ос. віком 65 років і старше. Молодь становила 9,3 відсотка, дорослі — 74,9 відсотка, люди віком 55

– 64 роки – 12,5 відсотка, а люди віком 65 років і старше – 3,4 відсотка світової кількості міжнародних мігрантів у робочій силі (рис. 2.4) [21].

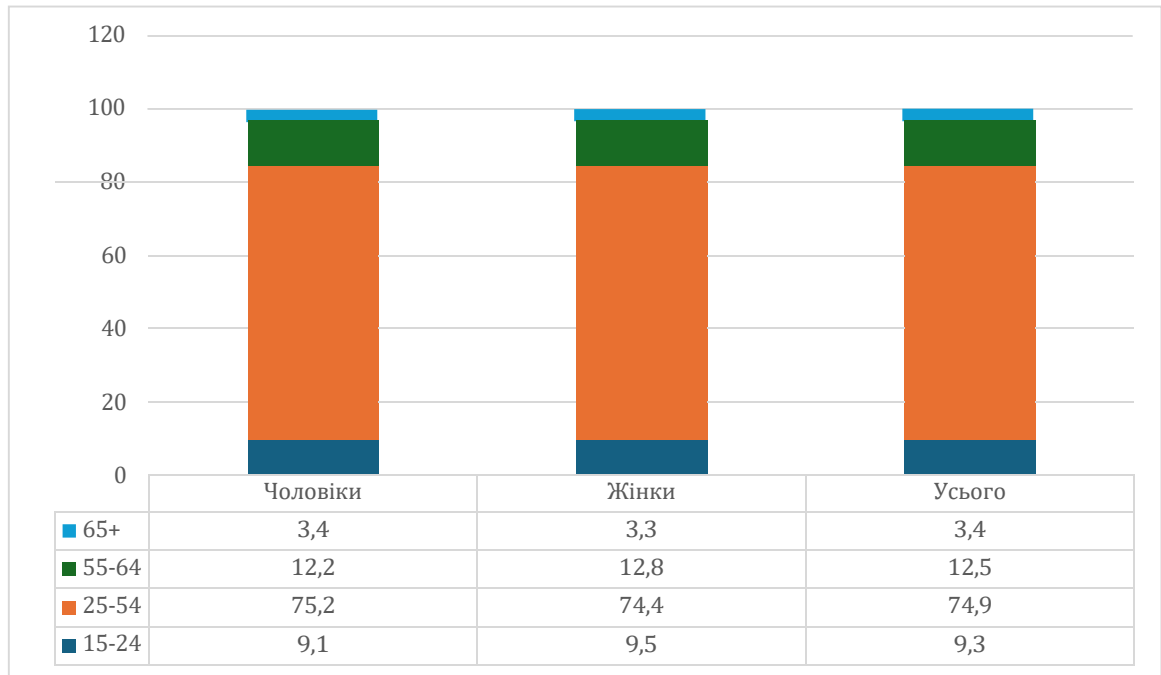

Рисунок 2.4 – Віковий склад робочих мігрантів у 2022 році [21]

Загальна кількість жінок-мігрантів, немігрантів, серед міжнародних мігрантів у робочій силі відповідає світовим тенденціям і може бути пов'язана з міграційною політикою, яка надає перевагу кваліфікованим і досвідченим працівникам. З часом частка молодих людей серед міжнародних мігрантів у робочій силі коливалася, впавши з 10,2 відсотка у 2013 році до 8,7 відсотка у 2017 році та збільшившись до 9,3 відсотка у 2022 році. На регіональному рівні молоді чоловіки-міжнародні мігранти в робочій силі були більш представлені в Південно-Східній Азії та Тихому океані, Латинській Америці та Карибському басейні та Африці на південь від Сахари. Те саме стосується молодих жінок-міжнародних мігрантів у робочій силі [21].

Значна більшість міжнародних мігрантів у складі робочої сили була зосереджена в країнах з високим рівнем доходу, на які припадало 68,4 відсотка (114,7 мільйона), за якими йшли країни з рівнем доходу вище середнього – 17,4 відсотка (29,2 мільйона) (рис. 2.5) [21].

Рисунок 2.5 – Кількість мігрантів за рівнем доходу у країнах призначення у 2022 році [21]

Вищий рівень життя та можливості ринку праці в цих країнах запропонували сильні стимули для переїзду туди мігрантів. Навпаки, 10,9 відсотка (18,2 мільйона) і 3,3 відсотка (5,5 мільйона) міжнародних мігрантів перебувають у країнах із доходом нижче середнього та з низьким рівнем доходу відповідно. У період з 2013 по 2022 рік країни з високим рівнем доходу та доходом вище середнього залишалися основними напрямками для міжнародних мігрантів у складі робочої сили [21].

Частка міжнародних мігрантів у робочій силі в Північній, Південній та Західній Європі дещо зросла з 2013 (22,5 відсотка) до 2022 року (23,3 відсотка), що частково могло бути пов'язано зі змінами в міграційній політиці для задоволення потреб ринку праці (рис. 2.6). У Північній Америці частка міжнародних мігрантів у робочій силі з часом зменшилася з 23,8 відсотка у 2013 році до 22,6 відсотка у 2022 році, що могло бути наслідком характеру імміграційної політики протягом багатьох років. В арабських державах спостерігалось незначне зниження частки міжнародних мігрантів у робочій силі з 13,8% у 2013 році до 13,5% у 2022 році [21].

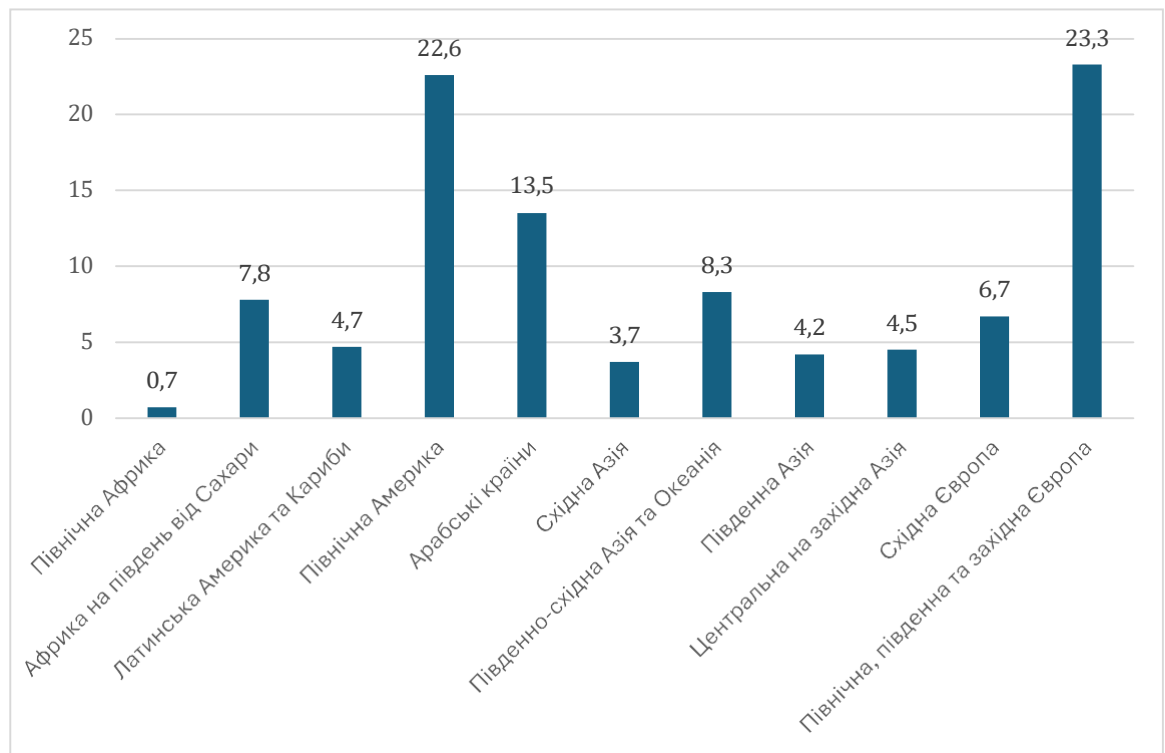

Рисунок 2.6 – Розподіл міжнародних мігрантів у робочій силі за широким субрегіоном у 2022 році [21]

У 2022 році 155,6 мільйона міжнародних мігрантів, що становить 60,9 відсотка всіх міжнародних мігрантів працездатного віку, були зайняті в 2022 році. Мігранти продемонстрували вищі показники зайнятості до чисельності населення для обох статей порівняно з немігрантами, що означає, що більша частка мігрантів віком від 15 років була зайнята порівняно з немігрантами. Це співвідношення збільшувалося до 2019 року та дещо зменшувалося у 2022 році. Загальне зростання кількості зайнятих мігрантів і підвищення співвідношення зайнятості до чисельності населення з 2013 по 2019 рік свідчить про те, що більше мігрантів змогли знайти роботу за кордоном [21].

Одним із факторів, що сприяє цій тенденції, може бути вплив старіння населення в країнах з високим рівнем доходу. Мігранти часто заповнюють дефіцит робочої сили в країнах призначення, особливо в таких секторах, як сільське господарство, допомога та будівництво. Зменшення зайнятості, яке спостерігалось у 2022 році, можна частково пояснити пандемією COVID-19. Частка зайнятих міжнародних мігрантів у населенні змінювалася по-різному в

регіонах МОП у період між 2017 і 2022 роками. Вона дещо зменшилася з 62,7 відсотка до 59,9 відсотка в Африці, і це можна пояснити проблемами, з якими стикаються країни призначення в цьому регіоні, залучаючи мігрантів на свої ринки праці. Співвідношення зайнятості до чисельності населення залишалося відносно стабільним в Америці. Він коливався в Азії та Тихоокеанському регіоні, Європі та Центральній Азії з початковим зростанням у 2019 році та подальшим зниженням у 2022 році. В арабських державах співвідношення зросло з 64,2 відсотка до 67,3 відсотка між 2019 та 2022 роками. Це можна пояснити, серед інших факторів, збільшенням попиту на працівників-мігрантів у певних секторах регіону, особливо в контексті економіки після COVID-19. Відновлення [21].

У 2022 році 80,7 відсотка зайнятих жінок-мігрантів працювали в сфері послуг, порівняно з 60,8 відсотками зайнятих чоловіків-мігрантів (рис. 2.7). Відповідні показники для жінок і чоловіків, які не є мігрантами, становили 59,4% і 46,3% відповідно. З часом домінування сектору послуг залишалося відносно стабільним: частка мігрантів, зайнятих у сфері послуг, становила 68,9 відсотка у 2013 році, 68,4 відсотка у 2018 році, 67,0 відсотка у 2019 році та 68,4 відсотка у 2022 році. Висока концентрація зайнятих міжнародних мігрантів, особливо жінок, у сфері послуг може бути спричинена значним глобальним попитом на догляд та домашнє обслуговування. працювати. Багато країн призначення стикаються зі старінням населення, що сприяє підвищенню попиту на медичні та побутові послуги. Частка чоловіків і жінок-мігрантів, зайнятих в економіці догляду, у 2022 році оцінювалася в 12,4% і 28,8% відповідно, порівняно з 6,2% чоловіків і 19,2% жінок [21].

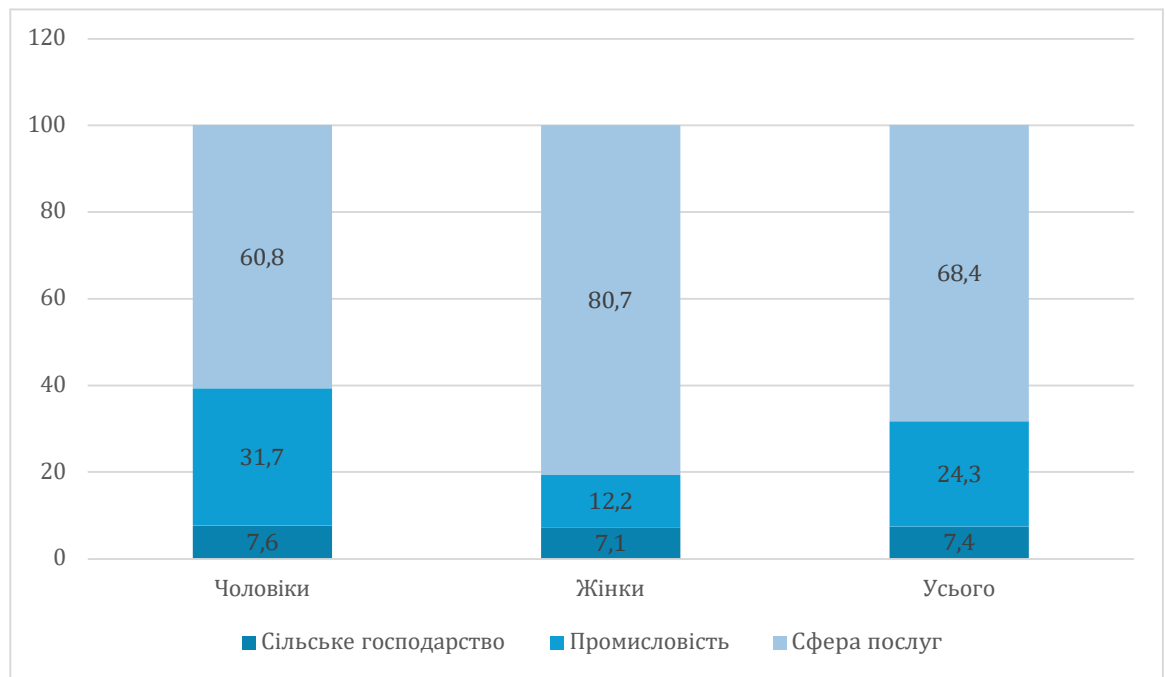

Рисунок 2.7 – Працевлаштування мігрантів за сферами у 2022 році [21]

У 2022 році рівень безробіття серед міжнародних мігрантів становив 7,2 відсотка порівняно з 5,2 відсотками серед немігрантів (рис. 2.8). Серед можливих факторів, що сприяють підвищенню безробіття серед мігрантів, є мовний бар'єр, невизнання іноземних кваліфікацій та наявність дискримінації. Крім того, рівень безробіття серед жінок-мігрантів (8,7 відсотка) був вищим, ніж для чоловіків-мігрантів (6,2 відсотка), що відображає гендерні проблеми, такі як більш обмежені можливості на ринку праці, відсутність дитячих закладів і більша відповідальність за неоплачувану роботу по догляду, що може перешкодити їхнім перспективам працевлаштування. Крім того, вплив соціально-культурних норм і гендерних очікувань як у країнах походження, так і в країнах призначення може ще більше посилити обмеження зайнятості, з якими стикаються жінки-мігрантки [21].

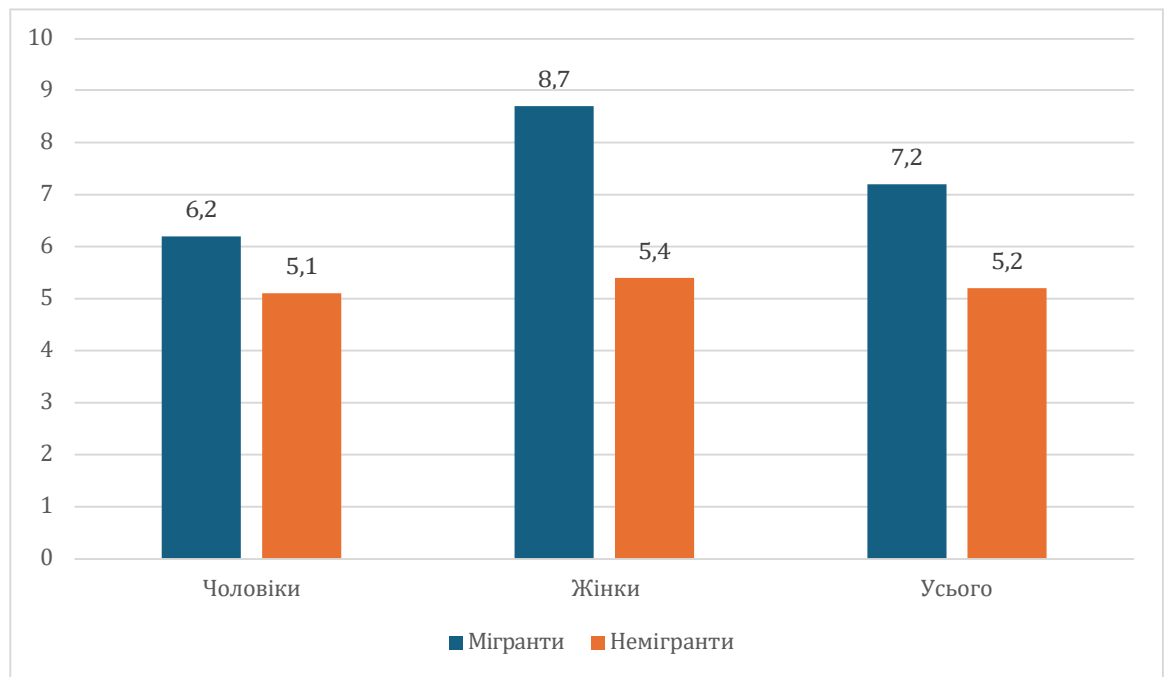

Рисунок 2.8 – Рівень безробіття серед мігрантів та немігрантів у 2022 році [21]

У період з 2017 по 2022 роки в Африці спостерігалось зниження рівня безробіття серед мігрантів з 12,3 відсотка до 11,4 відсотка. За той самий період у Європі та Центральній Азії спостерігалось зниження з 11,2 відсотка до 6,2 відсотка. В арабських державах така ж картина спостерігалася між 2019 і 2022 роками, коли рівень безробіття серед мігрантів знизився з 13,6 відсотка до 8,2 відсотка. В Америці рівень безробіття серед мігрантів залишався стабільним. У регіоні зростання зайнятості було досить високим, утримуючи низькі рівні безробіття в цілому. В Азіатсько-Тихоокеанському регіоні спостерігалися значні коливання рівня безробіття серед мігрантів із різким зниженням між 2017 і 2019 роками, а потім значним зростанням у 2022 році. Рівень безробіття серед міжнародних мігрантів у цьому регіоні можна частково пояснити кризою COVID-19 і пов'язаною з нею втратою робочих місць у таких секторах, як туризм, які сильно постраждали. У цих секторах переважно працюють міжнародні мігранти, і було підраховано, що втрата робочих місць у секторах, пов'язаних з туризмом, була в чотири рази більшою, ніж у секторах, не пов'язаних з туризмом [21].

Отже, у сучасних умовах міжнародна міграція робочої сили демонструє складну й багатогранну динаміку, що зумовлена як глобальними економічними і демографічними чинниками, так і регіональними особливостями політик, структури ринку праці та соціально-культурного контексту. У 2022 році кількість міжнародних трудових мігрантів сягнула рекордних показників, при цьому зберігається стабільна частка зайнятого населення серед мігрантів працездатного віку. Проте темпи зростання міграційних потоків уповільнилися внаслідок пандемії COVID-19.

Структура мігрантів у складі робочої сили вказує на переважання чоловіків, осіб віком 25–54 роки та високий рівень концентрації у країнах із високим рівнем доходу. Жінки-мігрантки частіше залучені до сектору послуг, зокрема в сфері догляду, що відповідає зростаючим потребам старіючих суспільств. Водночас вони стикаються з вищим рівнем безробіття, що відображає глибші соціально-економічні бар'єри та гендерну нерівність.

2.2 Особливості міграційних процесів в основних регіонах світу

У сучасному світі міграція є однією з найважливіших складових глобальних демографічних та соціально-економічних процесів. Зі зростанням глобалізації, поглибленням міжнародного розподілу праці та розвитком транспортних і комунікаційних технологій обсяги міграційних потоків стрімко зросли. Міграційні процеси відображають не лише економічну нерівність між країнами, а й вплив політичних конфліктів, екологічних криз, демографічних тенденцій та змін на ринку праці. Кожен регіон світу має свої унікальні особливості міграційної динаміки, обумовлені історичним розвитком, рівнем економічного добробуту, політичною стабільністю, а також географічним положенням. Так, країни з високим рівнем доходу виступають магнітами для трудових мігрантів, тоді як регіони з низьким рівнем життя часто стають

джерелами масового виїзду населення. У деяких регіонах домінує тимчасова трудова міграція, в інших – переміщення біженців через збройні конфлікти.

Спершу варто розглянути основні міграційні коридори. Міграційні коридори відображають накопичення міграційних переміщень з часом і дають уявлення про те, як певні моделі міграції призвели до утворення значних груп населення з осіб, що народилися за кордоном, у конкретних країнах призначення. Як видно на рис. Б.1 з додатку Б, коридор Мексика – Сполучені Штати Америки є найбільшим у світі, ним перемістилося майже 11 млн осіб. Другий за величиною веде із Сирійської Арабської Республіки до Туреччини та включає в основному біженців, переміщених в результаті громадянської війни у Сирійській Арабській Республіці. Коридори між Російською Федерацією та Україною посідають третє та п'яте місця серед найбільших коридорів світу, що зумовлено низкою важливих причин, що виникли з часом (включаючи, наприклад, переміщення населення з України після вторгнень Російської Федерації у 2014 та 2022 роках) [22].

Європа та Азія прийняли приблизно 87 та 86 мільйонів міжнародних мігрантів відповідно, що становить 61% світової кількості міжнародних мігрантів. За цими регіонами йшла Північна Америка, де у 2020 році було майже 59 мільйонів міжнародних мігрантів, або 21 відсоток світової кількості мігрантів, Африка – 9 відсотків, Латинська Америка та Карибський басейн – 5 відсотків, і Океанія – 3 відсотки [22].

У порівнянні з чисельністю населення в кожному регіоні, частка міжнародних мігрантів у 2020 році була найвищою в Океанії, Північній Америці та Європі, де міжнародні мігранти становили, відповідно, 22 відсотки, 16 відсотків і 12 відсотків від загальної чисельності населення. Для порівняння, частка міжнародних мігрантів відносно невелика в Азії та Африці (1,8% і 1,9% відповідно) і Латинській Америці та Карибському басейні (2,3%) [22].

Проте найбільше зростання з 2000 по 2020 рік спостерігалось в Азії – на 74 відсотки (близько 37 мільйонів людей в абсолютному вираженні). За цей період Європа зазнала другого за величиною зростання кількості міжнародних

мігрантів на 30 мільйонів, за якою йшло збільшення на 18 мільйонів у Північній Америці та на 10 мільйонів в Африці (рис. 2.9) [22].

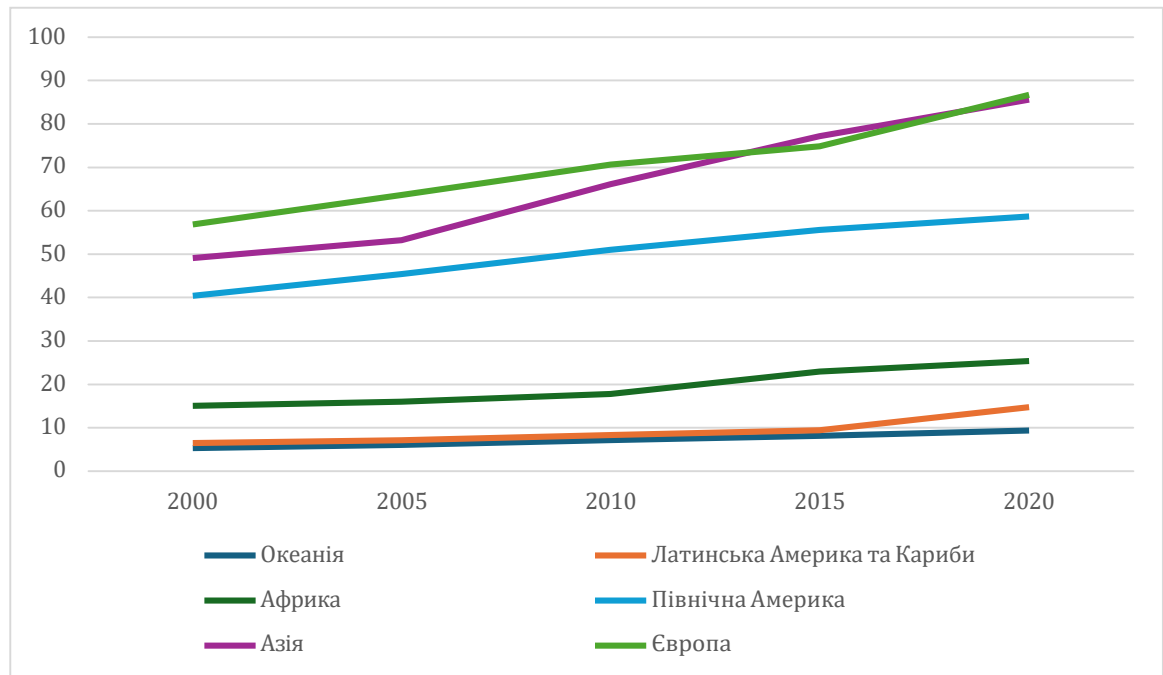

Рисунок 2.9 – Кількість мігрантів за регіонами світу за 2000-2020 рр. [22]

Найбільше мігрантів знаходить на території США, близько 51 мільйона мігрантів проживає на їх території, що робить цю країну світовим лідером за кількістю прийнятих мігрантів. США приймає людей з усього світу, але особливо виділяється Мексика – звідти походить приблизно 11 мільйонів мігрантів. При цьому цікаво, що США майже не "втрачає" власне населення: країна не входить до топ-джерел емігрантів [22].

Індія є глобальним лідером з еміграції – за межами країни мешкає близько 18 мільйонів індійців. Основні напрями – країни Перської затоки, Сполучені Штати та Велика Британія. Попри це, Індія також приймає мігрантів, хоч і в значно менших обсягах [22].

Російська Федерація демонструє подвійний міграційний профіль: країна є як приймачем, так і джерелом мігрантів. Близько 12 мільйонів осіб приїхали до Росії (здебільшого з України, Казахстану та інших пострадянських країн), тоді як понад 10 мільйонів росіян мешкають за кордоном. Це свідчить про складні

регіональні зв'язки та взаємозалежності у Східній Європі та Центральній Азії [22].

Сирія виступає найяскравішим прикладом країни-біженця: внаслідок війни країну залишили близько 8 мільйонів осіб. Основні країни, які приймають сирійці – Туреччина, Ліван, Йорданія та Німеччина [22].

Мексика ж, навпаки, є класичним прикладом трудової еміграції: близько 11 мільйонів мексиканців проживає за кордоном, переважно в США. Це робить її другим за розміром джерелом мігрантів у світі після Індії (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1 – Топ-20 країн, які приймають мігрантів і які відправляють мігрантів у 2021 році

Місце	Країни, які приймають, млн. ос.	Країни, які відправляють, млн. ос
1	США – 51	Індія – 18
2	Німеччина – 16	Мексика – 11
3	Саудівська Аравія – 13	Росія – 10
4	Росія – 12	Китай – 10
5	Велика Британія – 9	Сирія – 8
6	ОАЕ – 9	Бангладеш – 8
7	Франція – 8	Пакистан – 7
8	Канада – 8	Україна – 6
9	Австралія – 7	Філіппіни – 6
10	Іспанія – 7	Афганістан – 6
11	Італія – 6	Венесуела – 6
12	Туреччина – 6	Польща – 5
13	Україна – 5	Велика Британія – 5
14	Індія – 5	Індонезія – 4
15	Казахстан – 4	Казахстан – 4
16	Таїланд – 4	Палестинські території – 4
17	Малайзія – 3	Румунія – 4
18	Йорданія – 3	Німеччина – 4
19	Пакистан – 3	М'янма – 4
20	Кувейт – 3	Єгипет – 3

Джерело: складено на основі [22]

Дослідження міжнародних мігрантів за статтю в 20 найкращих країнах призначення та походження показує деякі чіткі закономірності. У країнах призначення в Європі та Північній Америці, таких як Сполучені Штати Америки, Канада, Франція, Іспанія та Італія, а також в Індії, серед міжнародних мігрантів більше жінок, ніж чоловіків. Навпаки, для більшості азіатських країн у першій 20-ці – зокрема країн Ради співробітництва Перської затоки (РСАДПЗ),

Саудівської Аравії, Об'єднаних Арабських Еміратів і Кувейту – кількість міжнародних мігрантів-чоловіків набагато вища, ніж жінок, що пов'язано зі структурою економіки (наприклад, поширеністю будівництва та сектору безпеки), а також соціальними факторами та факторами людської безпеки [22].

Більшість біженців залишаються переміщеними протягом багатьох років, і в усьому світі загальна кількість біженців під мандатом УВКБ ООН досягла понад 35 мільйона на кінець 2023 року, що на 8% більше, ніж наприкінці попереднього року. Це включало біженців, які рятувалися від швидкої ескалації конфлікту в Судані та пов'язаного з бандами насильства на Гаїті, а також подальшого примусового переміщення з країн, включаючи Афганістан та Україну. Порівняно з десятиріччям тому загальна кількість біженців у світі зросла більш ніж утричі [22].

Загальна кількість людей у всьому світі включала 5,9 мільйона людей у ситуаціях, подібних до біженців, і 5,8 мільйонів інших людей, які потребували міжнародного захисту. Також варто розглянути окремо вимушених мігрантів, яких з кожним роком стає все більше, їхня кількість продемонстрована на рис. Д.1 у додатку Д. Протягом 2023 року понад 2,8 мільйона людей отримали міжнародний захист, у тому числі 823 800 осіб, які подали індивідуальну заяву про надання притулку, 891 000 осіб отримали груповий захист і ще 1,1 мільйона осіб отримали тимчасовий захист. Загальна кількість людей, яким надано міжнародний захист у 2023 році, зменшилася порівняно з 4,9 мільйона осіб у попередньому році. За оцінками, у 2023 році ще 486 500 осіб, які перебували в ситуації, схожій на біженців, були переміщені протягом року. Як і в останні роки, тягар прийому біженців нерівномірно розподіляється між країнами [23].

Майже троє з чотирьох біженців (73%) походять лише з п'яти країн, а 87% лише з 10 країн, що відповідає показникам попереднього року. Найбільшу кількість біженців у світі становили афганці, вони становили кожного шостого з усіх біженців під мандатом УВКБ ООН. Трохи більше 6,4 мільйона афганців було прийнято в 108 країнах, що на 741 400 або 13% більше, ніж у попередньому році. Це було здебільшого пов'язано зі збільшенням кількості афганців у ситуаціях,

подібних до біженців, в Ісламській Республіці Іран (+327 300) і Пакистан (+189 800). Як і в попередні роки, 90 відсотків усіх афганських біженців були розміщені в Ісламській Республіці Іран (3,8 мільйона) та Пакистані (2 мільйони) [23].

Кількість біженців із Сирії станом на кінець року становила 6,4 мільйона, що трохи менше, ніж у попередньому році. Майже три чверті (73%) були розміщені в сусідніх країнах, включаючи Туреччину (3,2 мільйона), Ліван (784 900) та Йорданію (649 100) [23]. Майже всі з 6,1 мільйона венесуельців, про які повідомляється, залишилися в країнах Латинської Америки (97%), зокрема в Колумбії (2,9 мільйона), Перу (1 мільйон), Еквадорі (471 400) і Чилі (435 800). Загалом загальна кількість зросла з 5,4 мільйона на кінець 2022 року (рис. 2.10).

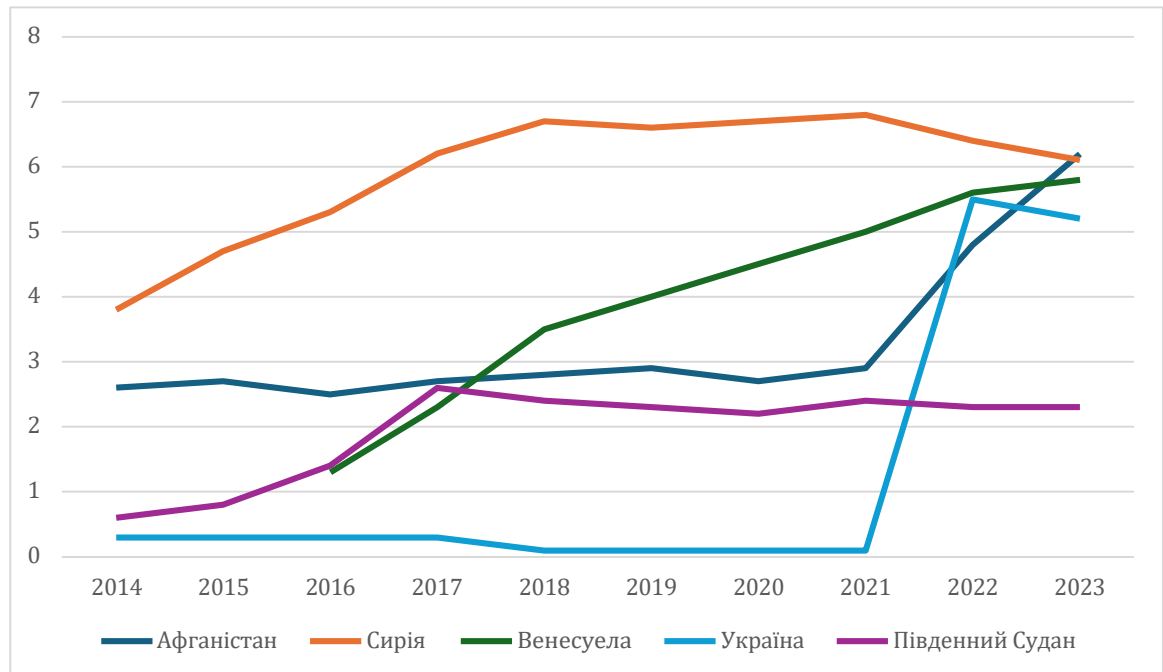

Рисунок 2.10 – Біженці за країнами походження за 2014-2023 рр. [23]

Оскільки війна Російської Федерації проти України триває, наприкінці року кількість біженців з України становила 6 мільйонів. Це на 5 відсотків більше, ніж на кінець 2022 року, і в 25 разів більше, ніж десять років тому. Близько 2,6 мільйона українців були прийняті в сусідніх країнах (44%), ще 3,4 мільйона в інших європейських країнах та за їх межами [23].

У 2023 році, після початку війни в Судані, кількість суданських біженців зросла на 79 відсотків до 1,5 мільйона. Приблизно шість із семи (86%) розміщені

в сусідньому Чаді (923 300) і Південному Судані (359 600). До початку війни Судан також приймав значну кількість сирійських біженців. Через перешкоди в отриманні дійсних документів кількість сирійських біженців у Судані зменшилася з 93 500 у 2022 році до 26 600 у 2023 році, оскільки багато з них переїхали до інших країн [23]. У всьому світі Ісламська Республіка Іран (3,8 мільйона), Туреччина (3,3 мільйона), Колумбія (2,9 мільйона), Німеччина (2,6 мільйона) і Пакистан (2 мільйони) прийняли найбільше населення біженців, включаючи інших людей, які потребують міжнародного захисту (рис. 2.11).

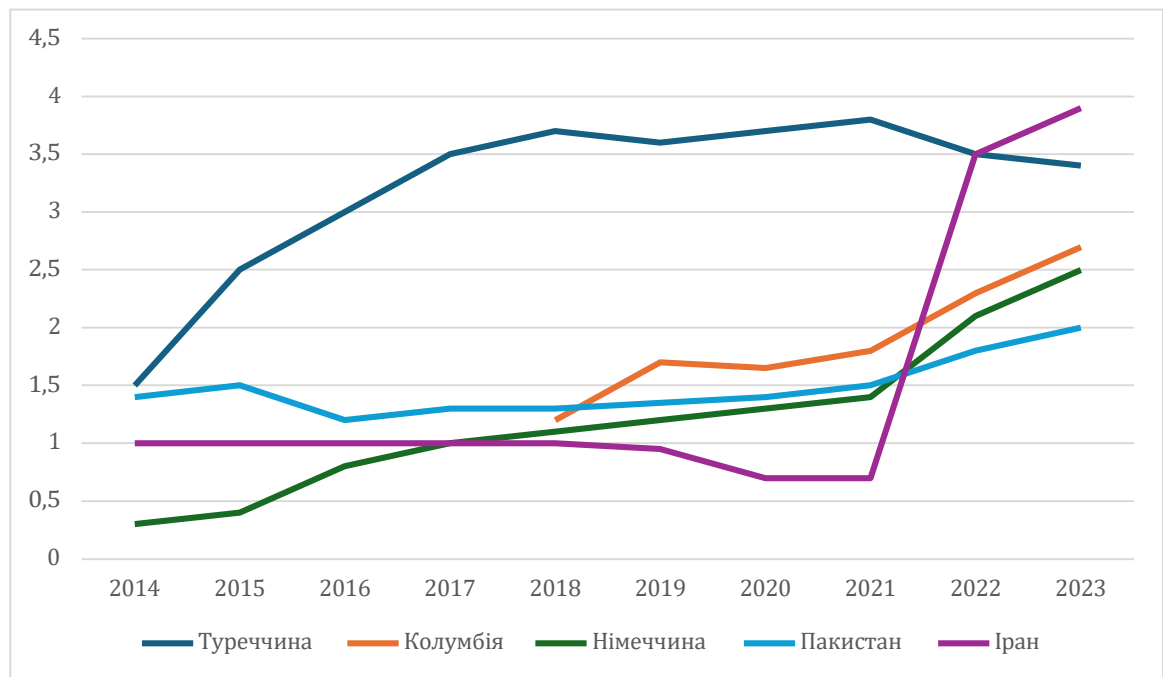

Рисунок 2.11 – Країни реципієнти біженців за 2014-2023 рр. [23]

Майже всі біженці, розміщені в Ісламській Республіці Іран і Пакистан, є афганцями, так само майже всі біженці в Туреччині є сирійцями. За останнє десятиліття кількість біженців у цих основних приймаючих країнах зросла, за винятком Туреччини, де кількість біженців впала на 14 відсотків з 2021 року. В Ісламській Республіці Іран збільшення на 339 400 біженців у 2023 році відбулося в основному через включення додаткових оцінок афганців.⁵³ Серед країн, показаних на малюнку 9, Німеччина була єдиною країною, яка не поділяє кордон із основними країнами-джерелами біженців, які він прийняв. Найбільше

біженців у Німеччині наприкінці року було з України (1,1 мільйона), Сирії (705 800), Афганістану (255 100) та Іраку (146 500) [23].

Важливим фактором міжнародної міграції також є перекази мігрантів. У 2022 році Індія, Мексика, Китай, Філіппіни та Франція були першою п'ятіркою країн-одержувачів грошових переказів, хоча Індія була значно вищою за решту, отримавши понад 111 мільярдів доларів США, першою країною, яка досягла та навіть перевищила позначку в 100 мільярдів доларів США. Мексика була другим за величиною одержувачем грошових переказів у 2022 році, позицію, яку вона також займала в 2021 році, обігнавши Китай, який історично був другим за величиною одержувачем після Індії. Країни G7 Франція та Німеччина залишилися в топ-10 країн-одержувачів у 2022 році, як і протягом більше десяти років (табл. 2.2). Однак слід зазначити, що більшість надходжень не є трансфертами домогосподарствам, а пов'язані із заробітною платою прикордонних працівників, які працюють у Швейцарії, проживаючи у Франції чи Німеччині [24].

Таблиця 2.2 – Топ країн-одержувачів грошових переказів мігрантів за 2010-2022 рр.

2010		2015		2020		2022	
Індія	53,48	Індія	68,91	Індія	83,15	Індія	111,22
Китай	52,46	Китай	63,94	Китай	59,51	Мексика	61,10
Мексика	22,08	Філіппіни	29,80	Мексика	42,88	Китай	51,00
Філіппіни	21,56	Мексика	26,23	Філіппіни	34,88	Філіппіни	38,05
Франція	19,90	Франція	24,07	Єгипет	29,60	Франція	30,04
Нігерія	19,75	Нігерія	20,63	Франція	28,82	Пакистан	29,87
Німеччина	12,79	Пакистан	19,31	Пакистан	26,09	Єгипет	28,33
Єгипет	12,45	Єгипет	18,33	Бангладеш	21,75	Бангладеш	21,50
Бельгія	10,99	Німеччина	15,57	Німеччина	19,32	Нігерія	20,13
Бангладеш	10,85	Бангладеш	15,30	Нігерія	17,21	Німеччина	19,29

Джерело: складено на основі [24]

Країни з високим рівнем доходу майже завжди є основним джерелом міжнародних грошових переказів. Протягом десятиліть Сполучені Штати Америки незмінно були країною з найбільшим надсиланням грошових переказів у світі із загальним відтоком 79,15 млрд доларів США у 2022 році, за якими йдуть Саудівська Аравія (39,35 млрд доларів США), Швейцарія (31,91 млрд доларів

США) та Німеччина (25,60 млрд доларів США). Об'єднані Арабські Емірати також зазвичай входять до 10 найбільших країн-відправників у світі, але їхні дані не включено/не надано в звіті Світового банку за червень 2022 року. Окрім ролі головного одержувача, Китай (класифікований Світовим банком як країна з рівнем доходу вище середнього) також був значним джерелом міжнародних грошових переказів: у 2022 році було зареєстровано 18,26 мільярда доларів США, хоча це зниження порівняно з 23 мільярдами доларів США у 2021 році (табл. 2.3) [24].

Таблиця 2.3 – Топ країн-джерел грошових переказів мігрантів за 2010-2022 рр.

2010		2015		2020		2022	
США	50,53	США	60,72	США	66,54	США	79,15
Саудівська Аравія	27,07	ОАЕ	40,70	ОАЕ	43,35	Саудівська Аравія	39,35
Росія	21,45	Саудівська Аравія	38,79	Саудівська Аравія	34,60	Швейцарія	31,91
Швейцарія	18,51	Швейцарія	26,03	Швейцарія	29,64	Німеччина	25,60
Німеччина	14,68	Росія	19,69	Німеччина	22,45	Китай	18,26
Італія	12,88	Німеччина	18,25	Китай	18,30	Кувейт	17,74
Франція	12,03	Кувейт	15,20	Кувейт	17,36	Люксембург	15,51
Кувейт	11,86	Франція	12,79	Росія	16,87	Нідерланди	15,41
Люксембург	10,66	Катар	12,19	Франція	14,78	Франція	14,44
ОАЕ	10,57	Люксембург	11,23	Нідерланди	14,31	Катар	12,29

Джерело: складено на основі [24]

З точки зору залежності від міжнародних грошових переказів, немає єдиної думки щодо того, як можна визначити «надмірну залежність» від міжнародних грошових переказів, але залежність від грошових переказів здебільшого вимірюється як відношення грошових переказів до валового внутрішнього продукту (ВВП). До п'ятірки найбільших країн-одержувачів грошових переказів за часткою ВВП у 2022 році належав Таджикистан (51%), за ним йшли Тонга (44%), Ліван (36%), Самоа (34%) і Киргизстан (31%). Велика залежність від грошових переказів може культивувати культуру залежності в країні-одержувачі, потенційно знижуючи рівень зайнятості та сповільнюючи економічне зростання. Надмірна залежність від грошових переказів також робить

економіку більш вразливою до раптових змін у надходженнях грошових переказів або коливань обмінного курсу [24].

Отже, міграційні коридори – такі як Мексика–США або Сирія–Туреччина – демонструють сталі й масштабні тенденції переселення, які мають як добровільний, так і вимушений характер. Європа, Азія та Північна Америка залишаються найбільшими регіонами прийому мігрантів, у той час як країни з менш розвинутою економікою, нестабільною політичною ситуацією або в стані війни – основними джерелами еміграції. Значне зростання кількості міжнародних мігрантів за останні десятиліття, зокрема в Азії, свідчить про глобальні структурні зміни. Особливу стурбованість викликає зростання кількості вимушених мігрантів і біженців. Війни, насильство, переслідування та гуманітарні кризи призводять до постійного зростання кількості осіб, які потребують міжнародного захисту. При цьому найбільше навантаження щодо прийому таких осіб лягає на країни, розташовані поблизу зон конфлікту – як-от Туреччина, Іран чи Пакистан.

2.3 Сучасний стан і проблеми формування міграційних потоків трудових ресурсів в Україні

У сучасних умовах глобалізації та динамічних соціально-економічних змін міграція трудових ресурсів посідає одне з провідних місць серед актуальних проблем розвитку України. Зокрема, трудова міграція є як відповіддю на внутрішні виклики – економічну нестабільність, нерівномірний розвиток регіонів, зростання безробіття – так і наслідком зовнішніх факторів, таких як інтеграційні процеси, відкриття ринку праці Європейського Союзу для українців та вплив війни. Формування міграційних потоків відображає глибокі трансформації у сфері праці, соціального забезпечення та демографічного розвитку, а також впливає на економіку як України, так і країн-реципієнтів

трудоу мiгрантiв. Почати варто з того, що з кожним роком збiльшується кiлькiсть українських трудових мiгрантiв, проте варто зауважити, що статистичнi данi пiсля 2020 року вiдсутнi (рис. 2.12).

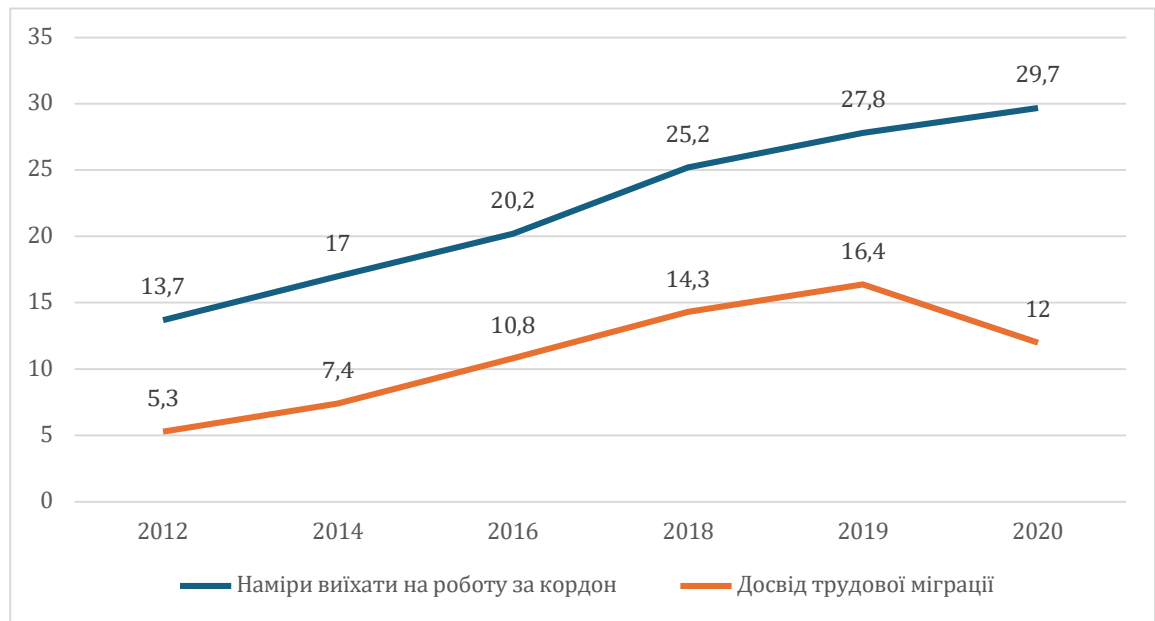

Рисунок 2.12 – Вiдповiдь на запитання щодо намиру виїхати на роботу за кордон та досвiду трудової мiграцiї, як особистого, так i членiв родини, % [25]

Найбiльш вiрогiдною оцiнкою є те, що за кордоном працюють до 3 мiльйонiв громадян України. За даними щорiчного соцiологiчного монiторингу, проведеного Інститутом соцiологiї НАНУ (2020), 29,7% українцiв або членiв iхнiх сiмей мають досвiд тимчасової роботи за кордоном. У 2019 році 16,4 вiдсотка повiдомили, що мають намір найближчим часом поїхати працювати за кордон, порiвняно з 5,3 вiдсотками у 2012 році. Однак у 2020 році через обмеження пересування, пов'язанi з COVID, ця частка впала до 12 вiдсоткiв [25].

Враховуючи вище наведенi данi, варто розглянути основнi причини для трудової мiграцiї. Головною причиною трудової мiграцiї є намір задовольнити фiнансовi потреби родини. Середня заробiтна плата в Україні залишається однією з найнижчих у Європі:

- у десятки разiв нижча, нiж у Нiмеччинi;
- у 5,5 рази нижча, нiж в Італії та Іспанії;
- у 3–3,5 рази нижча, нiж у Португалії, Чехії та Польщі [25].

Водночас чверть тих, хто думає про еміграцію, пов'язує її з кращими можливостями для самореалізації. Сімнадцять відсотків (17%) українців у 2019 році та 25 відсотків у 2020 році мали намір емігрувати через відсутність можливостей в Україні [25]. Пандемія COVID-19 і пов'язані з нею обмеження транскордонної мобільності не зупинили трудову міграцію, але ускладнили її. Кількість виїздів не зменшилася, оскільки поїздка була досить відкладена. За оцінками експертів, близько 10% трудових мігрантів (300–400 тис.) повернулися додому навесні 2020 року. Вони зіткнулися з серйозними труднощами з працевлаштуванням і, здебільшого, поверталися до країн працевлаштування за першої ж можливості [25].

Згідно з опитуванням українців, які працювали в Польщі до карантину, третина з них не змогли знайти роботу і 70% повідомляли, що мають намір незабаром виїхати працювати за кордон. За даними онлайн-платформи для працевлаштування за кордоном JOOBLE, попит на українських трудових мігрантів за кордоном впав з початку карантину, але зріс на 40% у другій половині 2020 року [25].

Але є і інші важливі причини трудової міграції, причому не тільки українців, а в цілому в світі. До них відносяться:

- пізнання світу, традицій і цінностей населення інших країн;
- зміна способу життя, слідування світовому тренду;
- кардинальна зміна обстановки, невлаштованість в рідному місті і позитивний вплив знайомих, які вже виїхали;
- життєві обставини.

Оскільки масштаби трудової міграції кожного року змінюються, то змінюються і чисельність, регіональне розміщення, структура та динаміка населення України. Найбільше наших співвітчизників очікувано працевлаштовані у Польщі. Дещо менше у Чехії та Італії (табл. 2.4). За даними соціологічного опитування Інституту соціології НАН України, найбільший досвід роботи за кордоном мають жителі західних областей – 36,8%.

Таблиця 2.4 – Основні напрямки трудової міграції українців у 2020 році

Країна	Число трудових мігрантів, тис. ос.	Частка в загальному числі мігрантів, %
Всього	1181,60	100,0
ЄС	602,50	51,0
Польща	168,40	14,3
Італія	156,00	13,2
Чехія	153,00	12,9
Іспанія	52,60	4,5
Німеччина	27,80	2,4
Угорщина	23,00	1,9
Португалія	21,70	1,8
Росія	511,00	43,2
Білорусь	21,50	1,8
Інші	46,60	4,0

Джерело: складено на основі [26]

Слід зазначити, що результати дослідження необхідно сприймати, враховуючи певну похибку, адже неможливо було опитати та оцінити обсяги трудової еміграції людей, які виїхали з країни разом із родинами. Серед основних сфер працевлаштування українських трудових мігрантів (окрім "інтелектуальної" трудової міграції) є будівництво (чоловіки), праця в домашніх господарствах (жінки), а також сфера послуг (рис. В.1 та Г.1 у додатках В і Г відповідно).

У 2020 році найбільша частка українських трудових мігрантів була задіяна в сфері будівництва – 46%. Це свідчить про високу потребу в робочій силі на будівельних майданчиках за кордоном і про готовність українців виконувати фізичну працю. Друге місце за популярністю займає виробництво – 12%, що також свідчить про активне залучення мігрантів до промислового сектору. Побутові послуги мають аналогічну частку – 12%, що вказує на попит на працю у сфері догляду, прибирання та обслуговування. Сфера ресторанів і туризму охоплює 8% працівників, транспорт і комунікації – 7%, торгівля – 5%. Освіта та охорона здоров'я мають по 3%, що може свідчити про певні бар'єри для входу у ці сфери, зокрема через необхідність підтвердження кваліфікації. Сільське господарство займає лише 2%, адже ця сфера більш популярна серед сезонних працівників. Загалом структура працевлаштування показує, що українські

трудо́ві мігранти в основному задіяні у фізично інтенсивних галузях, з невеликою часткою у кваліфікованих секторах [26].

Як і у довгостроковій перспективі, лідером серед сфер зайнятості залишається будівництво – 45%, що свідчить про стабільний попит на робочу силу в цій галузі незалежно від терміну перебування за кордоном. Другою за значенням є сфера сільського господарства – 13%, що суттєво контрастує з довгостроковою перспективою, де вона становила лише 2%. Це пояснюється сезонним характером сільськогосподарських робіт, які приваблюють саме короткострокових мігрантів [26].

Виробництво у короткостроковій перспективі займає 8%, що дещо менше, ніж у довгостроковій (12%), і свідчить про більшу стабільність зайнятості в цій сфері для тих, хто планує тривале перебування. Сфера побутових послуг становить 10%, що трохи менше порівняно з довгостроковою перспективою (12%), але залишається важливою галуззю. Охорона здоров'я та інші послуги мають низькі показники в обох випадках. Загалом короткострокове працевлаштування характеризується більшим залученням до сільського господарства і меншою участю у сферах, що потребують кваліфікації чи довшого періоду адаптації, таких як виробництво, охорона здоров'я чи освіта [26]. Що ж до гендерного розподілу українських трудових емігрантів, то кількість чоловіків переважає (рис.2.13).

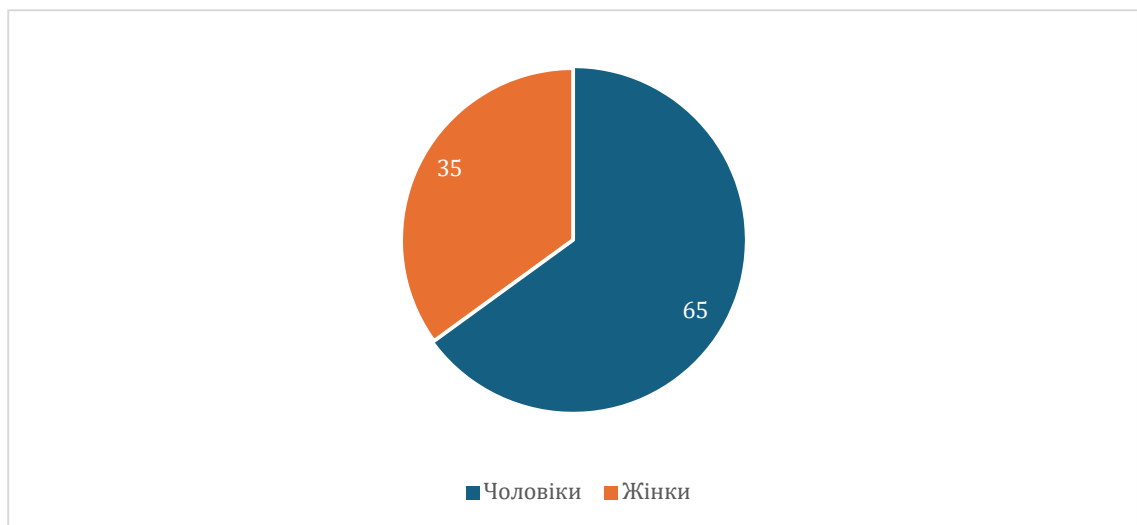

Рисунок 2.13 – Гендерний склад українських трудових мігрантів у 2020 році [27]

Переважна кількість емігрантів до виїзду з України проживали у сільській місцевості (641 500 осіб), тоді як у міській 540 100 осіб. Вік більшості трудових мігрантів 25-49 років особи даного віку вже отримали певний досвід роботи і кваліфікацію та зберігають високий рівень працездатності. Середній вік українців, які емігрували, становить 37 років. Наймолодшим серед емігрантів є контингент працівників в Угорщині (30 років), найстаршим в Іспанії (43 роки) [27].

Освітній рівень працівників-мігрантів значно нижчий, ніж усього зайнятого населення України. Це пов'язано з меншою зацікавленістю високоосвічених спеціалістів у переїзд за кордон, оскільки в них є кращі можливості працевлаштування в Україні (рис. 2.14).

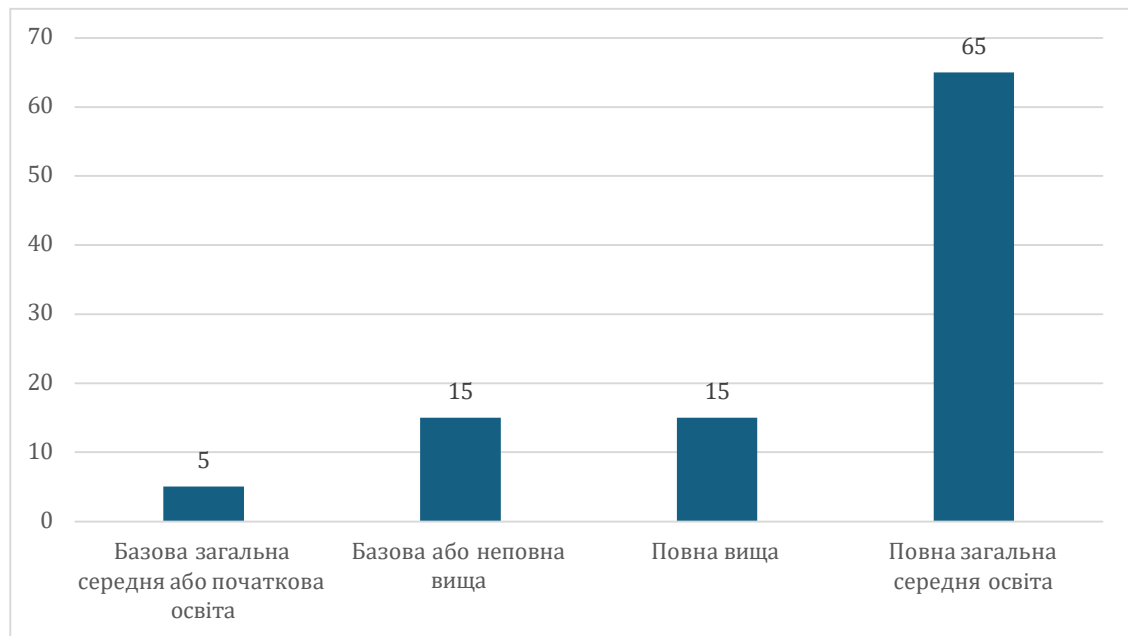

Рисунок 2.14 – Рівень освіти українських трудових мігрантів у 2020 році [27]

Через неузгодженість законодавств України та інших держав щодо освіти, прав мігрантів та внаслідок недостатнього рівня знань іноземних мов українцям буває складно підтвердити свою дипломну кваліфікацію. За таких умов нашим співвітчизникам часто доводиться займатися низько-кваліфікованою діяльністю (працювати на будівництві, хімічних підприємствах, працевлаштовуватись покоївками, вихователями дітей, танцівницями в розважальному бізнесі) [22].

Оскільки одним із найважливіших факторів, які сприяють збільшенню обсягів трудової еміграції є розмір заробітної плати, то доречним буде представити його показники за кордоном. Згідно з даними Звіту щодо методології, організації проведення та результатів модульного вибіркового обстеження з питань трудової міграції в Україні 2019 року, середньомісячний заробіток трудового мігранта складав 1930 дол. США. Один штатний працівник в Україні отримував майже втричі менше 630 дол. США. Заробіток жінок був меншим за заробіток чоловіків: 1996 та 1813 дол. США відповідно [29]. Розміри середньомісячного заробітку емігрантів з України в різних державах представлені на рис. 2.15.

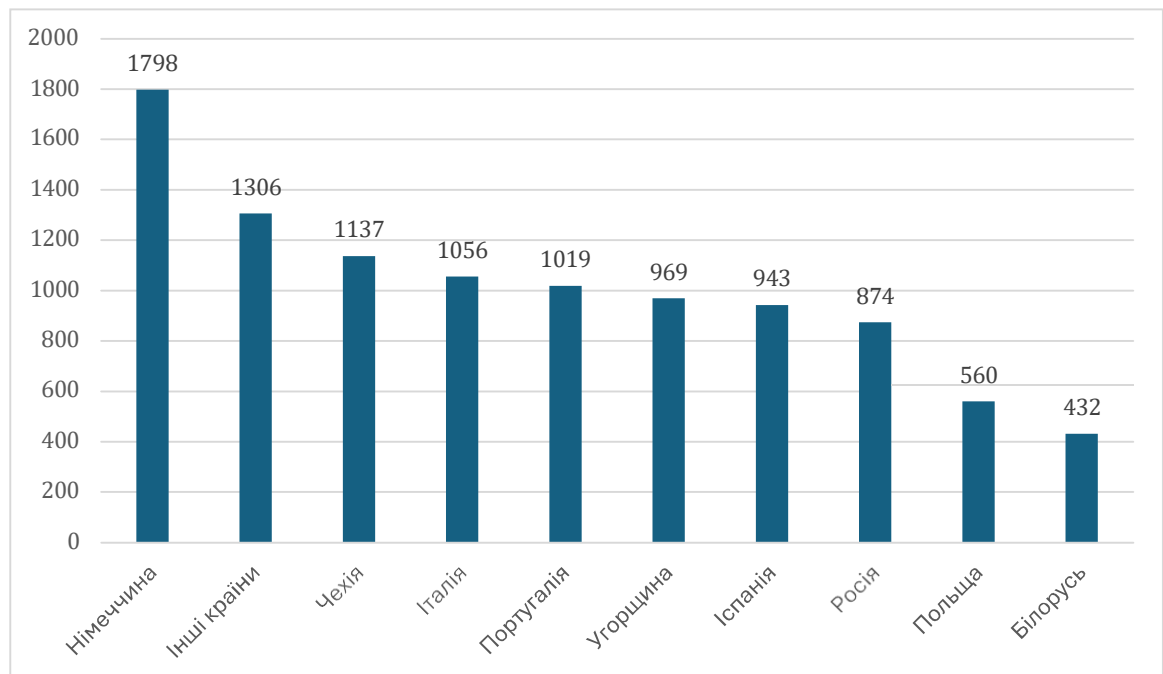

Рисунок 2.15 – Рівень середньомісячного заробітку емігранта з України в різних державах за 2019-2020 рр. [28]

Таким чином, зовнішню трудову міграцію можна охарактеризувати наступними особливостями:

- серед трудових мігрантів переважають чоловіки, що свідчить про гендерну нерівномірність у міграційних процесах;
- нерівномірність соціально-економічного розвитку регіонів України суттєво впливає на інтенсивність і напрямки трудової міграції;

- більшість українських трудових мігрантів виїжджають за кордон на короткий період часу;
- основними країнами, куди українці їдуть працювати, залишаються Польща, Італія та Чехія.

Окрім зовнішньої, в Україні активно відбувається й внутрішня міграція. У контексті міжрегіонального переміщення основними приймаючими регіонами залишаються місто Київ та Київська область. Попри загальну тенденцію до зменшення внутрішньої міграції в умовах сучасної кризи (14,4 тис. осіб у 2019 році, близько 12 тис. – у 2020-му), ці регіони зберігають найвищий рівень приросту населення за рахунок мігрантів. Варто зазначити, що офіційна статистика охоплює лише зареєстровані випадки переселення та не враховує тимчасові переміщення, зокрема вимушену міграцію. Значна частина населення також бере участь у внутрішніх трудових переміщеннях, не пов'язаних з щоденним або щотижневим поверненням додому. Це стосується сезонної, вахтової чи довготривалої зайнятості в столиці або великих промислових центрах країни.

Окремої уваги заслуговує питання грошових переказів, які надходять від трудових мігрантів. Рівень заробітної плати за кордоном, як правило, у 3–4 рази перевищує середній дохід в Україні. Отримані кошти здебільшого спрямовуються на покриття поточних витрат родин мігрантів, що підвищує їх рівень життя, сприяє зменшенню бідності та стимулює внутрішній попит в економіці. За підрахунками, перекази з-за кордону становлять майже половину доходів домогосподарств, де хтось із членів тривалий час працює за кордоном, а в сім'ях з короткостроковою трудовою міграцією – до 60% бюджету [29].

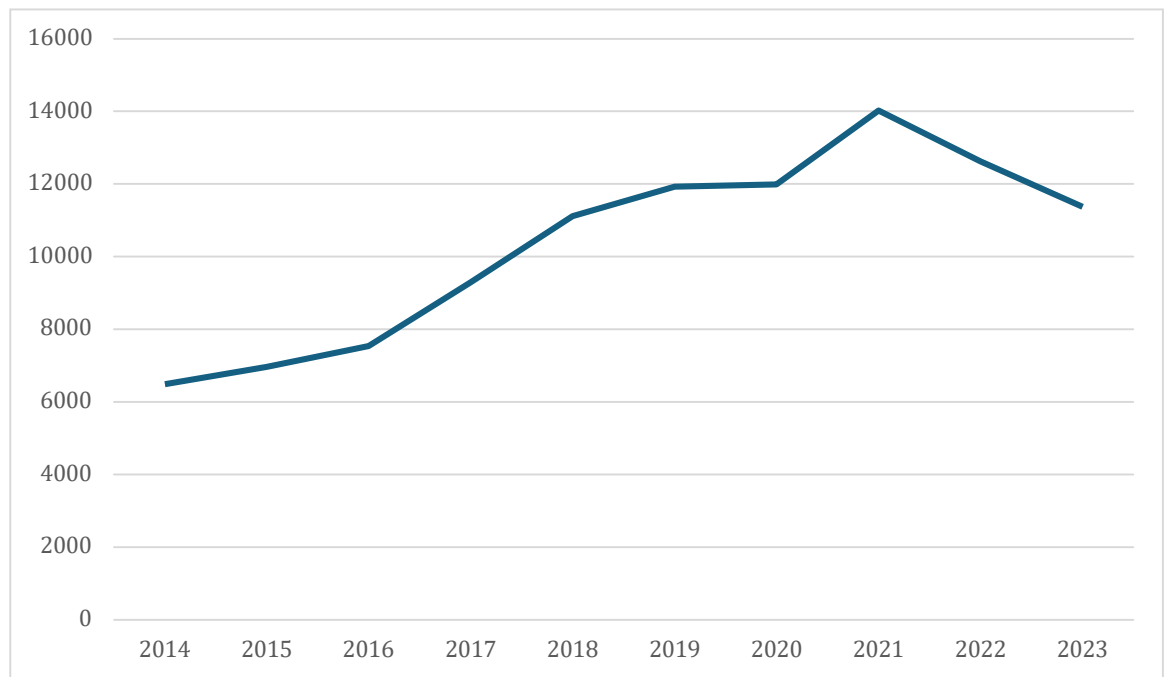

Рисунок 2.16 – Грошові перекази мігрантів в Україну за 2014-2023 рр., млн. дол. США [29]

Близько 20% трудових мігрантів, які тривалий час перебувають за кордоном, висловлюють готовність вкладати кошти в українську економіку. Найчастіше вони зацікавлені в інвестуванні у свої рідні громади, зокрема в такі галузі, як будівництво, сфера туризму та роздрібна торгівля. Дослідження засвідчують, що без фінансових надходжень від громадян, які працюють за кордоном, Україна втрачала б приблизно 7,1% свого економічного потенціалу. Рівень споживання міг би скоротитися на 18%, а доходи домогосподарств – у межах 14–21% [29].

Однак поряд із позитивними економічними ефектами, міграція створює й низку викликів. Серед них – втрата працездатного населення молодого віку, яке, до того ж, здебільшого має високий рівень освіти. Така ситуація сприяє зменшенню показників народжуваності й пришвидшує процеси старіння суспільства.

На даному етапі найгострішим залишається наслідок повномасштабної війни – значна кількість українців була змушена покинути країну, і частина з них не планує повертатися. За даними УВКБ ООН станом на 2024 рік, за межами

України перебуває приблизно 6,48 мільйона осіб, з яких понад 6 мільйонів – у європейських країнах, а ще близько 475,6 тисяч осіб – у США та Канаді.

Згідно з результатами опитування, проведеного УВКБ ООН, 65% респондентів заявили про бажання повернутися до України, натомість 11% категорично не мають такого наміру. Очевидно, що український ринок праці відчуває серйозний дефіцит робочої сили, і ця проблема з плином часу лише посилюється. У зв'язку з цим питання залучення іноземних працівників для стабілізації ситуації в економіці вже давно активно обговорюється в суспільстві. Загалом до початку пандемії та повномасштабного вторгнення кількість осіб, які приїжджали до України з метою працевлаштування, мала тенденцію до зростання, що ілюструє графік на рисунку 2.17.

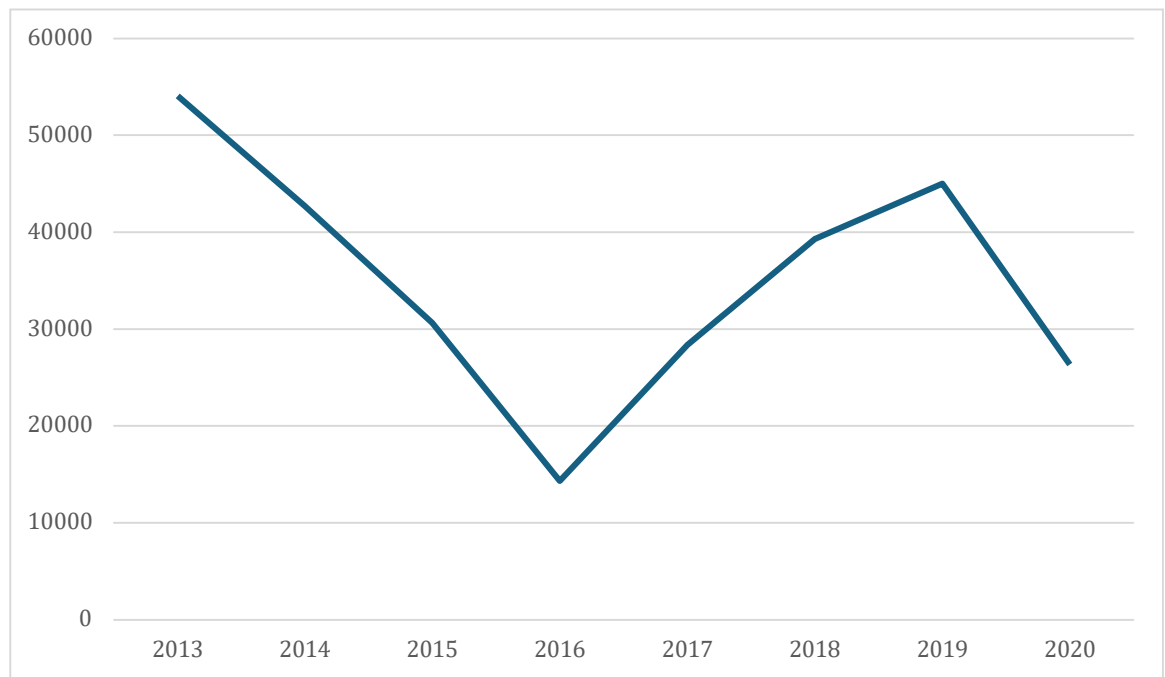

Рисунок 2.17 – Кількість мігрантів в Україні за 2013-2020 рр. [31]

Згідно з оцінками Міністерства економіки, для досягнення цільового зростання валового внутрішнього продукту на рівні 7% до 2032 року Україні потрібно забезпечити наявність приблизно 4,5 мільйона працівників на ринку праці. Як зазначає виконавчий директор Центру економічного відновлення Кирило Криволап, через масовий виїзд українців за кордон та старіння населення всередині країни, протягом наступних шести років чисельність робочої сили

скоротиться ще на два мільйони осіб. Він наголошує на необхідності формування умов, які стимулюватимуть українців повертатися додому, а також на важливості розробки ефективної нормативно-правової бази в сфері міграції. В умовах демографічного скорочення Україна або має підвищити продуктивність праці, що дозволить зменшити потребу в працівниках, або шукати кадровий резерв за межами країни [31].

Не варто ігнорувати потенціал залучення іноземної робочої сили для процесів відновлення та розвитку України, однак до цього питання слід підходити системно й обґрунтовано. Перш за все, потрібно проаналізувати реальні потреби внутрішнього ринку праці та оцінити обсяги і склад можливих мігрантів. На вибір потенційних працівників впливатимуть потреби інвесторів, наявність спрощених умов в'їзду та чинні двосторонні угоди про трудову співпрацю. Найімовірніше, до України прибуватимуть громадяни країн, з якими діє безвізовий режим, зокрема Грузії, Вірменії, Молдови, Азербайджану та Узбекистану. Крім того, Україна підписала угоди про трудову діяльність із Молдовою, Вірменією, Латвією, Литвою, Польщею, Чехією та Азербайджаном.

Залучення іноземних працівників може мати позитивний вплив за умови, що буде проведено реформу міграційної політики.

Держава має укладати візові угоди, уніфікувати умови працевлаштування, а також гармонізувати вимоги до кваліфікації працівників відповідно до потреб українського ринку. Експерт аналітичного центру Cedos Юлія Кабанець звертає увагу, що наразі Державна міграційна служба здебільшого виконує контрольні та каральні функції, тоді як механізми інтеграції мігрантів в українське суспільство залишаються нерозвиненими. Щоб уникнути негативних наслідків від залучення іноземців до відновлення країни, доцільно було б застосувати європейський досвід мультикультуралізму та запровадити систему тимчасового працевлаштування, наприклад, у форматі вахтової роботи.

Міграційні процеси мають бути добре організованими та підконтрольними. Для цього налагоджено взаємодію між Державною службою статистики й Міністерством внутрішніх справ, аби забезпечити системне

відстеження змін у сфері міграції. Роботодавці зобов'язані оперативно повідомляти про початок і припинення працевлаштування іноземців, що дозволить уникнути тіньової зайнятості. Міністерство освіти і науки України має розробити освітні програми для іноземних працівників, які охоплюватимуть вивчення української мови, ознайомлення з системою державного управління, соціальних послуг та культурно-історичної спадщини України. Окрім цього, органи місцевого самоврядування повинні активно розробляти стратегії включення трудових мігрантів до життя місцевих громад.

Світова практика доводить, що трудова міграція є поширеним і ефективним інструментом у забезпеченні розвитку, тож Україні варто враховувати досвід інших країн, створюючи власну модель інтеграційної політики, яка сприятиме сталому розвитку й не призведе до соціального напруження чи дискримінації.

Отже, трудова міграція є важливою соціально-економічною реальністю сучасної України, яка формується під впливом як внутрішніх обставин, так і зовнішньої кон'юнктури. Основним стимулом для виїзду громадян за межі країни залишається прагнення покращити матеріальне становище й забезпечити кращі умови життя своїм родинам. Оскільки заробітна плата за кордоном часто значно вища за українську, це лише підсилює бажання шукати роботу за межами України.

Більшість українців за кордоном працює у сферах, які не потребують високої кваліфікації та є фізично складними – це, зокрема, будівельна галузь, сільське господарство, а також послуги побутового характеру. Основну частину мігрантів становлять чоловіки віком від 25 до 49 років, переважно з сільських територій та із середньою освітою. Найчастіше українці їдуть на заробітки до Польщі, Італії та Чехії.

Попри численні труднощі, серед яких – пандемія COVID-19, складнощі з працевлаштуванням чи визнанням професійної кваліфікації, масштаби трудової міграції залишаються значними. До того ж, заробітчани мають вагоме значення для економіки України – їхні грошові перекази часто є основним джерелом

доходу для багатьох родин, що своєю чергою стимулює внутрішнє споживання та економічну активність.

Таким чином, трудова міграція має як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, вона сприяє зниженню рівня бідності й безробіття, з іншого – призводить до втрати робочої сили, зменшення демографічного потенціалу та відтоку кваліфікованих фахівців. Тому необхідна виважена державна стратегія, яка буде спрямована на покращення умов праці та життя в Україні, а також на підтримку українців за кордоном і використання їхнього потенціалу на благо держави.

ВИСНОВОК

Відповідно до поставлених у роботі завдань можна сформулювати наступні висновки:

Міжнародна трудова міграція є складним соціально-економічним явищем, що охоплює переміщення людей між країнами з метою здійснення трудової діяльності. Це явище є наслідком трансформацій у суспільстві, зумовлених економічними, демографічними, політичними та іншими факторами. Існують різні підходи до визначення сутності міграції, але загальним є розуміння її як процесу переміщення, що супроводжується зміною місця проживання. Міжнародна організація з міграції визначає міжнародних трудових мігрантів як осіб працездатного віку, які змінюють країну проживання з метою працевлаштування.

Дослідження етапів еволюції світових міграційних процесів засвідчило, що міграція є давнім і багатограним явищем, яке змінювалося залежно від історичного контексту, економічних трансформацій та соціально-політичних умов. Вона почала формуватись ще з епохи Великих географічних відкриттів і пройшла складний шлях від колоніальних переселень і примусової праці до добровільної економічної мобільності у глобалізованому світі. Сучасний етап, який триває з другої половини ХХ століття, відзначається посиленням глобальної трудової міграції, її політизацією та зростаючою роллю у формуванні демографічної і трудової структури провідних економік світу. Визначені історичні періоди дозволяють глибше зрозуміти причини змін міграційних хвиль, характер переміщень та їхній вплив на глобальні процеси.

Методи оцінювання міжнародної трудової міграції мають багатокомпонентний характер і включають як якісні, так і кількісні підходи. Статистичні методи (коефіцієнти прибуття, вибуття, валова та чиста міграція), економетричні моделі (зокрема формули для оцінки впливу на ВВП та продуктивність праці), кореляційно-регресійний аналіз і моделювання

мультиплікативного ефекту грошових переказів дозволяють вимірювати не лише масштаби переміщення населення, але й оцінювати соціально-економічні наслідки цього явища для країн-донорів і країн-реципієнтів. Зокрема, мультиплікатор грошових переказів, як у дослідженні Дж. Тейлора, демонструє здатність кожного долара, що надходить у вигляді трансферту, генерувати вдвічі більший вплив на національний дохід приймаючої країни.

Сучасна структура міжнародної трудової міграції характеризується переважанням потоків з країн із низьким рівнем доходів до економічно розвинених держав. Найбільшими центрами тяжіння робочої сили залишаються США, країни Західної Європи, Канада, Австралія та країни Перської затоки. У динаміці міграції спостерігається зростання кількості тимчасових, сезонних та інтелектуальних мігрантів, а також збільшення частки жінок серед трудових мігрантів. Водночас суттєвою тенденцією є зміщення акценту на висококваліфіковану працю, що стимулює "відтік мізків" із країн-експортерів робочої сили. Крім того, глобальні кризи, війни та пандемії останніх років зумовили коливання міграційних потоків і посилення контролю з боку країн-реципієнтів.

Міграційні процеси в сучасному світі мають регіональну специфіку. У країнах Західної Європи міграція здебільшого набула форми як економічної, так і вимушеної (через конфлікти на Близькому Сході й в Африці). США та Канада залишаються класичними імміграційними країнами з розвинутою системою залучення кваліфікованих працівників. У державах Перської затоки переважає трудова міграція в будівельному та сервісному секторах, найчастіше з Південної та Південно-Східної Азії. Азійський регіон водночас є як джерелом, так і приймачем мігрантів, особливо між країнами АСЕАН. Африка демонструє тенденції як внутрішньо-регіональної, так і зовнішньої еміграції, здебільшого зумовленої економічними труднощами, збройними конфліктами та змінами клімату. Таким чином, кожен регіон має власний профіль міграційної динаміки та викликів.

Україна наразі виступає переважно донором трудових ресурсів. Основними напрямками трудової міграції є Польща, Чехія, Німеччина, Литва та інші країни ЄС. Причинами виїзду українців за кордон залишаються низький рівень заробітної плати, нестабільна економічна ситуація, воєнні дії та відсутність перспектив на внутрішньому ринку праці. Одним із викликів є зменшення чисельності працездатного населення, що загрожує демографічною кризою та зниженням національного трудового потенціалу. Водночас перекази мігрантів є суттєвим джерелом валютних надходжень до державного бюджету. Проблемами залишаються відсутність системної державної політики з повернення мігрантів, недосконале законодавче регулювання та високий рівень неформальної зайнятості за кордоном.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Малиновська О.А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії : монографія. Київ : НІСД, 2018
2. Івахнюк І.В. Міжнародна трудова міграція. Економічний факультет МГУ, ТЕІС, 2005. С. 286.
3. Кваша О.С. Зовнішні міграційні процеси трудових ресурсів: фактори, стан та наслідки для України. *Економіка і суспільство*. 2017. № 10. С. 535–540.
4. Лагуніна О. Особливості міжнародної міграції в Україні та світі. *Економічна думка*. 2016. № 4. С. 7–11.
5. Малиха М.І. Теоретичне осмислення сутності поняття «міграція» в політичній науці. *Науковий журнал «Політикус»*. 2016. № 2. С. 16–19.
6. Танчин І.З. Соціологія: Навч. посіб. / 3-тє вид., перероб. і доп. Київ, 2008. 351 с.
7. IOM and Labour Migration / International Organisation of Migration. URL:https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbd1486/files/our_work/ICP/IDM/LabourMigrationInfosheet2008.pdf
8. Волоско Я. О. Міжнародна трудова міграція населення: причини виникнення та наслідки для економіки. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки, 2015. № 824. С. 21–26.
9. Населення України. Трудова еміграція в Україні / ред. рада: Е. М. Лібанова, О. В. Позняк, О. А. Малиновська. Київ: Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2010. 233 с.
10. Передрій О. С. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. Вид. 4-те., перероб. і доп. Київ: Знання, 2008. 263 с.
11. World Migration 2008. Managing Labor Mobility in the Evolving Global Economy / Ed.-in-Chief G. Appave, R. Cholewinski. – Geneva: IOM, 2008. – V.4. – 504р.

12. Управління трудовим потенціалом: навч. посібник / В.С. Васильченко, А.М. Гриненко, О.А. Грішнова, Л.П. Керб. – К.: КНЕУ, 2005. – 403с.
13. Ровенчак О. Визначення та класифікації міграцій: наближення до операційних понять / О. Ровенчак // Політичний менеджмент. – 2006. – №2. – С. 127–139.
14. International Pendulum Migration to Morocco: Multi-Local Residential Strategies of Ageing Migrants in the Todra Valley / International Migration Institute. – Oxford, 2006. – 20p.
15. Ferrie J. P., Hatton T. J. Two centuries of international migration. SSRN electronic journal. 2014. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.2377602>
16. Українознавчий аспект соціокультурного освоєння українцями “Дикого поля” в VІV – XVІІІ ст. Наукові записки. Серія: ІСТОРИЧНІ НАУКИ. 2014. No 20. С. 154–162. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Proskurova_Svitlana/Ukrainoznavchyi_aspekt_sotsio_kulturnoho_osvoiennia_ukraintsiamy_Dykohe_Polia_v_XIV__XVIII_st.pdf
Cruz
17. McKeown A. Global migration and regionalization, 1840-1940. UC Santa. Mapping Global Inequalities. 2007.
URL: <https://escholarship.org/content/qt4t49t5zq/qt4t49t5zq.pdf?t=lnqgsp>
18. Xu D. The effects of immigration restriction laws on immigrant segregation in the early twentieth century U.S. Journal of Comparative Economics. 2020. Vol. 48, no. 2. P. 422–447. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jce.2019.10.004>
19. Гуцу С. Ф. Трудова міграція: сутність та наслідки // Право України. 2011. - №4 (41). - С. 164-168.
20. Крупка Л. С. Законодавче забезпечення процесів трудової міграції в Європейських країнах // Університеські наукові записки. - 2008. -№1 (25). - С. 151-156.
21. ILO Global Estimates on International Migrant Workers International migrants in the labour force. Fourth edition. International Labour Organization. 2024. URL: <https://www.ilo.org/sites/default/files/2024->

[12/MIGRANT%20%E2%80%93%20ILO%20Global%20Estimates%20on%20International%20Migrant%20Workers_WEB_0.pdf](#)

22. World migration report. 2024. URL: <https://immigrazione.it/docs/2024/iom-world-migration-report-2024.pdf>

23. Global Trends report 2023. URL: <https://www.unhcr.org/global-trends-report-2023>

24. Migration and Migrants: A Global Overview. <https://worldmigrationreport.iom.int/what-we-do/world-migration-report-2024-chapter-2/international-remittances>

25. Migration in Ukraine. Facts and figures. 2021. URL: https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/migration_in_ukraine_facts_and_figures_2021-eng_web-1.pdf

26. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

27. Міграційний профіль України за 2020 рік. URL: https://dmsu.gov.ua/assets/files/mig_profil/migprofil_2020.pdf

28. Міграція в Україні. Цифри і факти. Фонд розвитку МОМ. 2019. URL: https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/iom-ukraine_facts-ukr_2019.pdf

29. Грошові перекази в Україну. Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/transfer/>

30. Ukraine at the crossroads of labor migration flows: what to expect and society's reaction. 2024. URL: <https://fact-news.com.ua/en/ukraine-at-the-crossroads-of-labor-migration-flows-what-to-expect-and-society-s-reaction/>

32. Шепель Т.В., Наконечна В.І. Соціально-економічні наслідки міграції трудових ресурсів України та механізм їх регулювання. Економічний простір. 2020. № 154. С.179-185.

33. Закон України Про зовнішню трудову міграцію. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-19#Text>

34. Закон України Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text>

35. J. Taylor. The New Economics of Labour Migration and the Role of Remittances in the Migration Process. *International Migration*. 37(1), 63–88.
36. Галицька Е.В. Фінансова статистика. Навчальний посібник. ВПЦ “Київський університет”. 2004. 236 с.
37. Гайнанов Д.А., Атаєва А.Г. Людський капітал територіальної соціально-економічної системи: проблема ідентифікації за умов економіки знань. *Регіональні проблеми перетворення економіки*. 2018. № 10. С. 80-86.
38. Буров І. Трудова міграція як наслідок соціально-економічної політики України 2014-2018 рр. *Українське суспільство: моніторинг соціальних змін*. Вип. 6 (20). Київ. 2018. С. 166-170.
39. Вербовий М. Доктринальні засади міжнародної трудової міграції. *Науковий вісник*. 2011. Вип. 7. С. 17-25.
40. Лібанова Е.М. Зовнішні трудові міграції Українців: масштаби, причини, наслідки. *Демографія та соціальна економіка*. 2018. № 2 (33). С. 11– 26.
41. Пікулик О.І. Причини, особливості та наслідки трудової міграції в Україні. *Мукачівський державний університет. Економіка і суспільство*. 2019 р., № 20. С. 48-50.
42. Петрушина Т., Соколовський І. Соціологічні показники стану ринку праці України: актуальні проблеми та виклики. *Українське суспільство: моніторинг соціальних змін*. Вип. 6 (20). Київ. 2018. С. 139-147.
43. Терещенко Д.А. Вплив міграційних процесів на розвиток людського капіталу. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2019. №4(68). С. 207-214
44. Цимбал Л.І., Овчаренко К.В. Економічний вплив трудової міграції на економіку України. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. 2020. №10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8242>
45. Dustmann С., Frattini Т. Immigration: The European Experience. IZA Discussion Paper No. 6261. Bonn: Institute for the Study of Labor. 2011. 49 p.
46. Kahanec M., Zimmermann K.F. High-Skilled Immigration Policy in Europe. IZA Discussion Paper No. 5399. Bonn: Institute for the Study of Labor. 2010. 40 p.

47. Ratha D., Eigen-Zucchi C., Plaza S., Wyss H. and Yi S. Migration and Development Brief 21. Migration and Remittance Flows: Recent Trends and Outlook, 2013-2016. Washington: D.C., World Bank, Migration and Remittances Team, Development Prospectus Group. 2013. 29 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1 – Види трудової міграції

Класифікація	Вид	Сутність	
За терміном	Постійна	Без подальшого повернення	
	Тимчасова	Довготривала	Міграція працівників на період більше року
		Короткотривала	Міграція працівників на період від 3-х місяців до 1-го року
		Сезонна	Переміщення до іншої території тільки в певні періоди року
		Маятникова	Періодичне переміщення від місцевості, де знаходиться робота до місця постійного проживання
За напрямом	Імміграція	В'їзд в країну	
	Еміграція	Виїзд з країни	
	Реєміграція	Повернення на Батьківщину	
За статусом у країні	Асиміляційна	Передбачається отримання громадянства в країні перебування	
	Неасиміляційна	Отримання громадянства в країні перебування не передбачається	
За формою трудової угоди	Індивідуальна	Пересування однієї особи	
	Колективна	Пересування групи осіб	
За ступенем легальності	Офіційна	Офіційне працевлаштування та декларування мети перебування – трудова діяльність	
	Неофіційна легальна	Декларування мети перебування – Туризм	
	Нелегальна	Переміщення з незарєстрованою трудовою діяльністю	
	Міграція жертв злочинних угруповань	Переміщення в країну для здійснення діяльності, яка протидіє закону	
За формою реалізації	Суспільно організована	Переміщення відбувається за участі громадських та державних організацій	
	Неорганізована	Переміщення відбувається за кошти самих мігрантів	
За кваліфікацією	Висококваліфікована	Переміщення осіб з вищою освітою	
	Низькокваліфікована	Переміщення працівників нижчого класу	

Джерело: розроблено автором за [9, с. 24; 55, с. 146-149; 6].

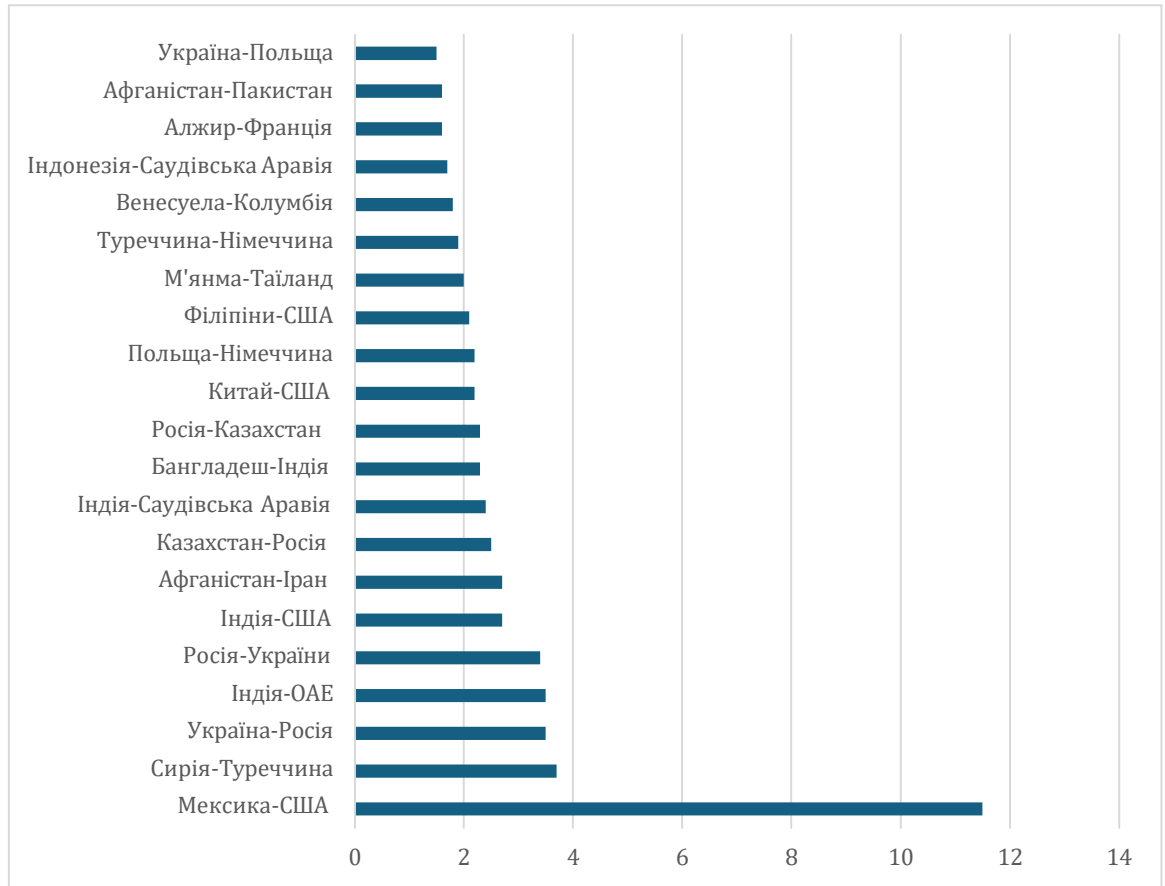

Рисунок Б.1 – Основні міграційні коридори у 2024 році [22]

Рисунок В.1 – Сфери працевлаштування українських трудових мігрантів у довгостроковій перспективі у 2020 році [26]

Рисунок Г.1 – Сфери працевлаштування українських трудових мігрантів у короткостроковій перспективі у 2020 році [26]

Звіт подібності

метадані

Назва організації

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU

Заголовок

Міжнародна трудова міграція як механізм розвитку світової економіки

Автор

Науковий керівник / Експерт

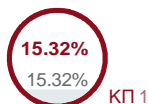
Яценко Софія Романівна е.н., професор Мусісць Т.В.

підрозділ

кафедра міжнародних фінансів

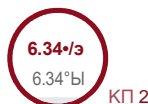
Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності який відсоток тексту по відношенню до загальною обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

11496

Кількість слів

85902

Кількість символів

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть юворити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його тому ми рекомендуємо вам підтримати до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		1
Інтервали		13
Мікропробіли		16
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)		102

Подібності за списком джерел

Нижче наведений список джерел. В цьому тиску є джерела із різних баз даних. Колір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і знаєння Коефіцієнту Подібності не відображають прямою плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

Копію тексту

ПОРЯДКОВИЙ ШОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	Tkachenko_diplom_Shuba_MEV_14.11.24 11/14/2024 V. N. Karazin Kharkiv National University (KGNU) (НИИ КИМБ та ТБ - кафедра міжнародних економічних відносин та логістики)	83 0.72 %
2	http://journals.uran.ua/tarp/article/download/41671/38718	67 0.58 %

Протокол аналізу звіту подібності науковим керівником

Заявляю, що я ознайомився (-лась) з Повним звітом подібності, який був згенерований Системою виявлення і запобігання плагіату щодо роботи:

Автор: Яценко Софія Романівна

Назва: Міжнародна трудова міграція як механізм розвитку світової економіки

Координатор: к.е.н., професор Мусієць Т.В.

Підрозділ: кафедра міжнародних фінансів

Коефіцієнт подібності 1:15.3

Коефіцієнт подібності 2:6.3

Тривога: 1

Після аналізу Звіту подібності констатую наступне:

- виявлені в роботі запозичення є сумлінними і не мають ознак плагіату. Тому робота визнається самостійною і допускається до захисту;
- виявлені в роботі запозичення не мають ознак плагіату, але їх надмірна кількість викликає сумніви щодо цінності роботи і самостійності її автора. Роботу направити на доопрацювання;
- виявлені в роботі запозичення є недобросовісними і мають ознаки плагіату або в ній містяться навмисні спотворення тексту, що вказують на спроби приховування недобросовісних запозичень. У зв'язку з чим, робота не допускається до захисту.

Обґрунтування:

.....
.....
.....
.....
.....

.....

.....

Дата

Підпис Наукового керівника

Огляд зарубіжної літератури

1. G. F. Tataru. Migration – an Overview on Terminology, Causes and Effects

Given the fact that migration is a frequent debated worldwide issue, it is of great importance to have a well defined and clear representation of what this phenomenon means for the individuals, for state-nations and for society as a whole. In order to achieve that, the present paper aims to differentiate between the types of migration, its subjects (asylum seekers, refugees, migrant workers, etc.), as well as to emphasize what are the triggering factors and the effects of this mass movement that has been present in our global society since the very beginning.

2. B. Ramamurthy. International Labour Migrants: Unsung heroes of globalisation.

The impact of immigration on the labour market is currently a burning issue. On the other hand, very little is said about the other side of the coin – the consequences of emigration for the home country. This report provides a welcome international overview of the effects of emigration on the home countries. It gives prominence to issues such as: What makes people move? How serious is the so-called “brain drain” that can arise in the home country? What is the importance for society of the flows of money, often substantial, to the emigrants’ families back home? How is the labour market affected? The report also defines issues that policy-makers and researchers should study more closely.

3. P. Wickramasekara. International Labour Migration: The Missing Link in Globalization.

The paper analyzes the linkages between globalization and international mobility of people and labour, and concludes that labour migration is the missing link in globalization. It highlights that recent trends in labour mobility across borders hardly match optimistic rhetoric on migration and development and transnationalism at the international level. This paper briefly reviews recent trends in international mobility, particularly of workers, and reviews evidence and causes of mounting barriers to mobility. It discusses the emerging areas of convergence and divergence on policy and institutional options to optimize migration of labour for the welfare of the global economy.

4. I. Ness. International labour migration and decent work

This chapter examines both how low-wage migrant labourers from the global South are intensely exploited and their significance in establishing an international decent-work agenda. These workers are among the most exploited labourers in the world and would benefit significantly if a decent-work agenda were adopted and implemented covering all workers, not with standing their documentation status. Clearly, if migrant workers from the global South were excluded from a decent-work agenda, it would shut out the most exploited and vulnerable workers who are deprived of the most elemental rights in workplaces of affluent destination states; states which require low-wage workers to fill job shortages that extract the highest levels of surplus value from workers. This chapter

examines the initiatives to apply decent-work provisions to low-wage migrant labourers from the global South, and the challenges they face, despite being essential to destination states, from right-wing populism and xenophobia. Labour mobility poses a significant challenge to workers from origin states as labour laws and regulations are not enforced in destination states and they are subject to dangerous work places, non-payment and underpayment of wages, poor housing, lack of health-care, and undocumented status. In particular, women, who comprise 41.5 per cent of 169 million international migrant workers, are commonly confronted with exploitation and abuse at work places in destination countries.

5. I. Anvarovich, C. Mekhmonkulovich. International labor migration: theories and current trends

The purpose of this study is to briefly conceptualize the theories of international labor migration, analyze the current trends of migration, generalize a conclusion from the analyzed data, as well as test whether the inferences hold for specific regions, more particularly, for CIS countries. In other words, we try to make a comparative analysis of the migration tendencies worldwide with recent developments within CIS countries. Considering the scale of the topic, the research is limited to examine the general data for countries such as the United Kingdom, France, Spain, Portugal, as well as to the countries that have a close relationship with them. Besides, it is aimed to test the concept of a given theory using statistical data and provide relevant conclusions.

6. L. Palmqvist. International labour migration and its contribution to economic growth - A case study of labour immigration to Canada

The aim of the thesis is to highlight the contribution to economic growth that is attributable to labour migration. Inflow of human capital in the form of international migration is a part of many contemporary economies. Yet, very few models of economic growth recognize migration, and especially labour migration, as a factor influencing economic growth. This thesis constructs a model of economic growth that includes the aspect of labour migration, which is referred to as the “labour immigration-augmented model of technological transfer”. The findings of the model are analysed in a case study of Canada, a country with a very active immigration policy that is specifically aimed at attracting skilled labour. The model and the case study find that the human capital in terms of formal education of labour immigrants to Canada is higher than the human capital of the Canadian-born population. Thus, the potential contribution to economic growth by labour immigrants to Canada is higher than the domestic equivalent. This thesis concludes that barriers to integration and the transferability of skills create a divergence between the potential and the actual contribution to economic growth by labour immigrants to Canada.

7. D. Bartram. International Labour Migration

Studies of international labour migration typically assume that foreign labour is a universal feature of wealthy economies. Exploitation of foreign workers can contribute significantly to

employers' profits. However, some wealthy societies do not import workers on a large scale, despite employers' pressures. Using Israel and Japan as empirical cases, this comparative-historical work investigates why some governments allow employers relatively free access to foreign labour, while others require alternative responses to labour shortages. A focus on variation leads to an innovative and insightful argument to explain international labour migration.

8. Z. Koczan, G. Peri, M. Pinat, D. Rozhkov. The Impact of International Migration on Inclusive Growth

International migration is an important channel of material improvement for individuals and their offspring. The movement of people across country borders, especially from less developed to richer countries, has a substantial impact in several dimensions. First, it affects the migrants themselves by allowing them to achieve higher income as a result of their higher productivity in the destination country. It also increases the expected income for their offspring. Second, it affects the destination country through the impact on labor markets, productivity, innovation, demographic structure, fiscal balance, and criminality. Third, it can have a significant impact on the countries of origin. It may lead to loss of human capital, but it also creates a flow of remittances and increases international connections in the form of trade, FDI, and technological transfers. This paper surveys our understanding of how migration affects growth and inequality through the impact on migrants themselves as well as on the destination and origin countries.

9. M. Tuccio, J. Wahba, B. Hamdouch. International Migration: Driver of Political and Social Change

This paper focuses on the impact of international migration on the transfer of political and social norms. Exploiting recent and unique data on Morocco, it explores whether households with return and current migrants bear different political preferences and behaviours than nonmigrant families. Once controlling for the double selection into emigration and return migration, findings suggest that having a returnee in the household increases the demand for political and social change, driven by returnees mostly from Western European countries, who have been exposed to more democratic norms at destination. However, we find a negative impact of having a current migrant on the willingness to change of the left-behind household, driven by migrants to non-West countries, where the quality of political and social institutions are lower. Our results are robust to also controlling for destination selectivity. Finally, findings suggest that migration not only affect political attitudes but also actual behaviour: regions with higher returnee shares have had greater participation rates in the 2011 political elections.

10. W. Wimalaratana. International migration and migration theories

There is growing intellectual interest in issues associated with international migration. The literature on migration is continuously growing due to this trend. However, theorization of migration is not strong when compared to other branches of international transactions. This may be due to the

complexity and diversity of the area covered by international migration. The paper mainly focuses on theoretical perspectives of international migration. In line with that, an overview of international migration is provided at the beginning. It is followed by types of international migration and migration theories. Prominence is given to theoretical perspectives of international migration and the classification of migration theories. In addition, shortcomings of migration theories are examined.

ANNOTATION

Yashchenko S.R. International labor migration and its impact on the global economy

Qualifying bachelor's thesis in specialty 051 "Economy", 2025

This bachelor's thesis explores the phenomenon of international labor migration and its impact on the global economy. As globalization and economic integration intensify, labor mobility across borders has become a key factor influencing both donor and recipient countries.

The thesis examines the conceptual foundations of labor migration, its historical evolution, typologies, and assessment methods. It further analyzes current trends, regional peculiarities, and the socio-economic effects of migration flows.

Special attention is given to the migration situation in Ukraine, highlighting the challenges and opportunities it poses for national development. The study applies a multidisciplinary methodology, including comparative, statistical, and forecasting tools, to assess the dynamics of labor migration and its macroeconomic implications.

The findings underscore the dual nature of migration, which generates both benefits—such as remittances and labor market adjustments—and drawbacks, including brain drain and social tensions. This research contributes to the understanding of international labor migration as a multifaceted socio-economic process with global significance.

Key words: migration, migration processes, labor migration, migration corridors, employment, unemployment, integration of migrants.